

№ 237 (20002) 2011-рэ илъэс ШЭМБЭТ ТЫГЪЭГЪАЗЭМ и 10

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Урысые Федерацием и Президент и Указ

Урысые Федерацием икъэралыгъо наградэхэр афэгъэшъошэгъэнхэм ехьыліагъ

Научнэ-егъэджэн ІофшІэным гъэхъагъэу щишІыгъэхэм ыкІи ІэпэІэсэныгъэ ин зиІэ специалистхэм ягъэхьазырын иІахьышхо зэрэхишІыхьэрэм апае щытхъуцІэу «Урысые Федерацием иапшьэрэ еджапІэ изаслуженнэ ІофышІ» зыфиІорэр Пэнэшъу Уцужьыкъо Мэсхьудэ ыкъом — апшъэрэ профессиональнэ гъэсэныгъэ зыщарагъэгъотырэ федеральнэ къэралыгъо бюджет учреждениеу «Адыгэ къэралыгъо университетыр» зыфиІорэм ифакультет идекан фэгъэшъошэгъэнэу.

Урысые Федерацием и Президентэу Дмитрий МЕДВЕДЕВ

Москва, Кремль шэкІогъум и 26-рэ, 2011-рэ илъэс N 1546

Тыгъэгъазэм и 12-р — Урысые Федерацием и Конституцие и Маф

Адыгэ Республикэм щыпсэухэу лъытэныгъэ зыфэтшІыхэрэр!

Къэралыгъо мэфэкІым — Урысые Федерацием и Конституцие и Мафэ фэшІ тышъуфэгушІо!

1993-рэ илъэсым къэралыгьом ихэхъоныгъэкІэ демократием игьогоу къыкІущтыр къэзыгьэнэфэгьэ, федерализмэм ипринципхэр хэгьэгум щыухэсыгьэнхэмкІэ ыкІи цІыфхэм къарыкІощтымкІэ льапсэ хъугьэ Конституциер Урысыем щаштэгьагь. ЦІыфым ифитыныгъэхэр дэх имыІзу гъэцэкІэгъэнхэр, экономикэм шъхьафитэу хэхъоныгъэ ышІыныр, цІыфхэр социальнэ льэныкьомкІэ ухьумэгьэнхэр, льэпкь пшьэрыльхэр шІуагьэ къытэу зэшІохыгьэнхэр Урысые Федерацием икъэралыгьо политикэ апшъэрэ мэхьанэ зэритырэ лъэныкъохэу хъугъэх.

Демократием Урысыем хэхъоныгъэ щиш Іыным ылъэпсэ пытэу щыт Конституцием мамырныгъэмрэ зэшІуныгъэмрэ пытэнхэмкІэ, хэгьэгум щыпсэурэ цІыф льэпкъ зэфэшъхьафхэр зэкъоуцонхэмкІэ, хабзэм икъутэмэ пстэуми зэдегъэштэныгьэ ахэлъэу япшъэрылъ агъэцэкІэнымкІэ ишІогъэшхо къэкІо. Конституциер зыфэлажьэрэр нэбгырэ пэпчъ ищыІакІэ нахышІу шІыгьэныр ары.

ЗэкІэми тышъуфэлъаІо псауныгъэ пытэ, насып шъуиІэнэу, неущырэ мафэм шъуицыхьэ телъынэу, Адыгэ Республикэмрэ ти Хэгьэгушхоу Урысые Федерациемрэ яфедэ зыхэль ублэп Эш Гу пстэуми гъэхъэгъэшхохэр ащышъушІынхэу!

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэу ТХЬАКІУЩЫНЭ Аслъан Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Федор ФЕДОРКО

ЛІЫШЪХЬЭМ <u>ИЗЭІУКІЭГЪУХЭР</u>

Пшъэрылъхэр къагъэнэфагъэх

> Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэу ТхьакІушынэ Аслъан АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм хэхьэрэ фракциеу «Единэ Россием» идепутатхэм тыгъуасэ аlукlагъ. Фракциер зыгъэгумэкіырэ Іофыгъохэм, республикэм социальнэ-экономическэ хэхъоныгъэхэр ышіынхэмкіэ единороссхэм пшъэрылъэу зыфагъэуцужьыхэрэм, нэмык лъэныкъохэми ахэр атегущыІагъэх.

Адыгеир зытет гьогум темыкІэу хэхьоныгьэхэр ышІынхэр, цІыфхэм ящыІэкІэ-псэукІэ нахьышІу шІыгъэныр, ахэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэр, ащ дакІоу федеральнэ ыкІи республикэ программэхэу шІуагъэ еІиш иІжепат дехтшитиєє в дехнестишисция местин анахь мэхьанэшхо зиІэ лъэныкъохэу АР-м и ЛІышъхьэ къыгъэнэфагъэх. Непэ гумэкІыгъохэр, щыкІагъэхэр зэрэщыІэхэми къащыуцугъ, ахэм шъхьэихыгъэу къатегущыІагъ. Республикэм игъэцэкІэкІо ыкІи хэбзэгъэуцу органхэм яІо зэхэльэу, зыкІыныгьэ азыфагу ильэу Іоф зэдашІэмэ а зэкІэри дэгъэзыжьыгъэ зэрэхъущтым ицыхьэ зэрэтельыр, ащкІэ фракциеу «Единэ Россием» идепутатхэм бэкІэ зэращыгугъырэр ТхьакІущынэ Аслъан къыІуагъ.

Нэужым депутатхэм ащыщхэр къэгущыІагъэх, пшъэрыльэу зыфагъэуцужьыхэрэм, анахьэу анаІэ зытырагъэтыщт льэныкьохэм кІэкІэу къатегущыІагъэх.

Мы мэфэ дэдэм фракциеу «ЛДПР-м» идепутатхэм АР-м и ЛІышъхьэ аІукІагъ, Іофыгъо зэфэшъхьафхэм ахэр атегущы-Іагъэх.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

Коррупцием пэшІуекІох

Тыгъэгъазэм и 9-р коррупцием пэшlуекlогъэным и Мафэу алъытагъ. Ащ епхыгъэу «Іэнэ хъурае» АР-м лъэпкъ Іофхэмкіэ, Іэкіыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет тыгъуасэ зэхищагъ. Ащ хэлэжьагъэх республикэм икъэралыгъо хэбзэ органхэм яліыкіохэр, журналистхэр.

Непэ анахь Іофыгъо шъхьа-Іэхэм ахалъытэ коррупцием иамалхэр къаугупшысых. ЫпшъэкІэ зигугъу къыщытшІыгъэ Комитетым итхьаматэу

псальэ къызэрэшыхигьэшыгъэмкІэ, АР-м и ЛІышъхьэ иунапэуцужьыгъэныр ыкІи ащ шъокІэ коррупцием пэшІуекІогъэнымкІэ 2010 — 2011-рэ илъэсхэм ательытэгъэ програм--ыш меалынеІыш еалафенеал ем Шъхьэлэхъо Аскэр ипэублэ пхыращы. Республикэм ипащэ

дэжь щызэхэщэгъэ Советым Іоф ешІэ, шэпхъэ правовой актхэм япроект 250-мэ ар ахэплъагъ.

ІэнатІэр къызыфагъэфедэзэ, бзэджэш Гагъэр зезыхьэхэрэр, асцехыхыхыгы еахапауан едискы едискы нахьыбэу къыхагъэщынхэм ыуж

Республикэ ыкІи муниципальнэ электроннэ, хэутын къэбар льыгъэІэс амалхэм коррупцием пэшІуекІогъэным фэгъэхьыгъэ тхыгъэхэр нахьыбэу къарыхьанхэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыря Із зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи СМИ-мкІэ Комитетым

ынаІэ тырегъэты. Мы илъэсыр пштэмэ, а Іофыгьом епхыгьэ материали 119-рэ къагъэхьазырыгъ.

ГущыІэр льагъэкІотагъ уасэхэмрэ тарифхэмрэ къэралыгъо гъэІорышІакІэ яІэу гъэпсыгъэнхэмкІэ АР-м и ГъэІорышІапІэ ипащэу ПсыІушъо Юсыф, АР-м физическэ культурэмк Іэ ыкІи спортымкІэ и Комитет итхьаматэ игуадзэу Джарымэкъо Юсыф, АР-м гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ иминистрэ игуадзэу Надежда Кабановам, экоиІмы єІммехетлиноткех смимон сатыумкІэ министрэм игуадзэу Вэрэкъо Хьалимэт, нэмыкІхэми. Коррупцием пэшІуекІогъэнхэмкІэ яведомствэхэм зэшІуахырэм ахэр игъэкІотыгъэу къатегущы Гагъэх. Чанэу, дэгъэз

имыІ у зэкІэри агъэцакІ у къэгущыІагъэхэм алъытагъ.

Ау хэдгъэунэфыкІымэ сшІоигъор АР-м хэгъэгу кІоп ІофхэмкІэ и Министерствэ иоперативнэ лъыхъон часть иотдел ипащэу Александр Шлапак къызэриІуагъэмкІэ, ахъщэ къуалъхьэ зыштэхэрэм япхыгъэ бзэджэш Гагъэу зэрахьэрэм ипчъагъэ Адыгеим процент 60-кІэ зыкъызэрэщиІэтыгъэр ары. Къыблэ федеральнэ шъолъырми, Урысыеми ащ фэдэ бзэджэшІэшІагъэхэм нахь къащыкІзу ригъэжьагъ.

Журналистхэм къатыгъэ упчесть честь раем» хэлэжьагъэхэм къараты-

ІЭШЪЫНЭ Сусан.

ІофшІэныр агъэлъэшыгъ

Коррупцием пэшіуекіогъэным пае республикэм иправэухъумэкlo органхэм мы аужырэ уахътэм яІофшіэн нахь агъэлъэшыгъ. Ар къеушыхьаты, блэкlыгъэ илъэсым мыщ фэдэ иуахътэ егъэпшагъэмэ, 2011-рэ илъэсым къыкlоці уголовнэ Іофэу къызэlyaхыгъэм ипчъагъэ зэрэхэхъуагъэм, ІэнатІэ зыІыгъ пащэхэу ахъщэ къуалъхьэ зыштагъэу къаубытыгъэхэр нахьыбэ зэрэхъугъэм. Мы мафэхэм зэхащэгъэ прессконференцием ащ фэдэ зэфэхьысыжьхэр къыщашіыгъэх коррупцием пэшіуекіогъэнымкіэ прокурорым иІэпыІэгъухэу Владимир Курочкиным, Максим Новоселецкэм ыкіи Максим Борзенковым.

В.Курочкиным къызэрэхигъэщыгъэмкІэ, коррупцие нэшанэ зиІэ бзэджэшІэгъи 198-рэ мы илъэсым имэзибгъу агъэунэфыгъ, ахэм япхыгъэу уголовнэ Іофхэри къызэІуахыгъэх. 2010-рэ илъэсым мыщ фэдэ иуахътэ егъэпшагъэмэ, ар процент 11 фэдизкІэ нахьыб. Прокуратурэм зэхищэгъэ уплъэкІунхэм яшІуагъэкІэ уголовнэ Іоф 54-рэ зэхафыгъ.

Мэхьанэшхо зиІэ лъэныкъохэм ащыщ къэралыгъо ыкІи муниципальнэ къулыкъум изаконодательствэрэ бюджет законодательствэмрэ гъэцэкІагъэхэ зэрэхъурэм, къэралыгъо ыкІи муниципальнэ мылькур зэрагъэзекІорэм алъыплъэгъэныр. Мы льэныкьомкІэ щыІэ шапхъэхэр бэрэ амыгъэцакІэхэу зэрэх урэр прокуратурэм иуплъэкІунхэм къагъэнэфагъ. Законыр зыукъуагъэхэм дисциплинарнэ, административнэ ыкІи уголовнэ пшъэдэк і ыжьхэр арагъэхьыгъэх.

В.Курочкиным къызэриІуагъэмкІэ, ны мылъкум игъэфедэн ылъэныкъокІэ гъэпцІагъэ зыхэлъ бзэджэшІагъэ зезыхьэгъэ купищ къаубытыгъ, ахэм ахахьэхэрэм уголовнэ Іофхэр къапагъэтэджагъэх. Схемэ зэфэшъхьафхэр агъэфедэхэзэ, ны мылъкум къыкІэкІорэ ахъщэр ахэм къызыІэкІагъахьэщтыгъ. Адыгеим имызакъоу, Къыблэ федеральнэ шъолъырым щыпсэурэ нэбгырэ 30 фэдиз бзэджашІэхэм агъэделагъ. Джы мы уголовнэ Іофхэм язэхэфын правэухъумэкІо органхэр ыуж

Ахъщэ къуалъхьэ зыштагъэхэм алъэныкъокІэ илъэсэу тызыхэтым имэзибгъу къыкІоцІ бзэджэшІэгьэ 38-рэ агъэунэфыгъ, ахэм япхыгъэу къызэІуахыгъэ уголовнэ Іоф 34-р судхэм аІэкІагъэхьагъ.

Пресс-конференцием хэлэжьагъэхэм къызэраІуагъэмкІэ, щыІэныгъэм илъэныкъуабэм коррупциер непэ анэсыгъ. Ащ пэшІуекІогъэным пае правэухъумэкІо органхэм яІофшІэн нахь агъэлъэшын ыкІи а гумэкІыгъом идэгъэзыжьын обществэри къыхэлэжьэн фаеу алъытагъ.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

ПшІэнкІэ гъэшІэгъоны

Миллионер 400 тиреспубликэ ис

Бизнес цІыкІум пыльхэм хабзэм ахъщэ ІэпыІэгъоу къаритырэм инэу ишІуагъэ къызэрэкІорэр къэнэфагъ. Урысые Федерацием ихьакъулахь къулыкъу зэфэхьысыжьэу ышІыгъэхэм къызэрагъэлъагъорэмкІэ, УФ-м и Къыблэ шъолъыр бизнес цІыкІум щыпылъхэм ащыщхэр миллионер хъугъэх. ИкІырэ илъэсым къыкІоцІ федэу къахьыжьыгъэхэмкІэ предпринимательхэм декларациехэр къызагъэхьазырхэм, миллионерэу тишъолъыр исхэм япчъагъэ къэлъэгъуагъ.

ИкІыгъэ илъэсым УФ-м и Къыблэ шъолъыр ахэр мин 18 фэдиз щыхъущтыгъэхэмэ, тызыхэт илъэсым мин 21,5-рэм кІэхьагъэх.

ЮФО-м хэхьэрэ Ростов хэкум миллионер 7802-рэ ис, Краснодар краим — 7095-рэ, Волгоградскэ хэкум — 4257рэ, Къалмыкъым — 289-рэ. Адыгэ Республикэм бай щыхъугъэхэм псынкІзу къахэуагъ, мыгъэ къыщегъэжьагъэу миллионер 400 ти І.

Къыблэ шъолъырым къыхиубытэрэ Астрахань хэкум ис миллионерхэр нэбгырэ 33-кІэ нахыбэ хъугъэх, Волгоградскэ хэкум исхэм нэбгырэ 420-рэ къахэхъуагъ, Кубань имиллионерхэм процент 20-кІэ зыкъа-

Анахь псынкІ у миллионерхэм защыхэхъуагъэр тэ тиреспублик ары. ИкІыгъэ илъэсым елъытыгъэмэ, миллионерэу ти-Іэхэр гъэрекІорэ пчъагъэм егъэпшагъэмэ, фэдизрэ ныкъорэкІэ нахьыбэ хъугъэх.

Экономикэм хэхъоныгъэу ышІыхэрэм алъыплъэрэ экспертхэм къызэраІорэмкІэ, миллионерхэм зэрахэхъуагъэм ылъапсэр экономическэ кризисым къыздихьыгъэ къиныгъо--еqее меІли ниаживестедя мех фэкІуагъэр ары. Предпринимательхэм экономикэм исектор зэфэшъхьафхэм чанэу Іоф ащашІэ, нахьыбэу ахьщэ къалэжьы хьугъэ, хьакъулахьэу атыхэрэми хэпшІыкІ у къахэхъуаг

ЮФО-м ирегион зэфэшъхьаф--ыш сІлпанжеля мехфыІн мех зэфэмыдэми, гурытымкІэ сомэ мин 16 хъоу ар къалъытагъ.

Къыблэ шъолъырым ис миллионерхэм язакъоп къызхэхъуагъэхэр, миллиардерхэри 26-м нэсыгъэх. Краснодар краим миллиардер 11 (2010-рэ ильэсым —7) исы хъугъэ, къалэу Астрахань — 2, Волгоград — 5(2). Адыгеир пштэмэ. икІыгъэ илъэсым сомэ миллиони 100-м къыщегъэжьагъэу 500-м нэс федэ къахыжкыгъэу къэзыгъэлъэгъогъагъэхэр нэбгыри 4 хъущтыгъэхэмэ, джы 11-м нэсыгъэх. Зы миллионым къыщегъэжьагъэу миллиони 10-м нэсэу къэзылэжьыгъэхэр нахьыбэ хъугъэх, мультимиллионерхэми ахэхъуагъ. ЮФО-м мультимиллионерэу нэбгырэ 343-рэ щэпсэу.

еqеноІт**R** Чабэр

Улудаг къушъхьэм ышъхьагъ утетэу укъызеплъыхыкІэ, цІыф миллиони 2 фэдиз зыщыпсэурэ къалэу Бурса зэрэщытэу къэольэгъу. Нэплъэгъум къыредзэх Мраморнэ

хыр, къухьэуцупІэр, къэлэ гупчэр, нэмыкІ чІыпІэхэри.

Мыгъэрэ гъэмафэ ансамблэу «Нэфым» тыригъусэу Бурсэ къыпэблэгъэ псэупІэхэм мэфэ заулэ ащыдгъэкІуагъ. Ары тызфэкІогъагъэри, адыгэ чылэхэм, ахэм адэсхэм нэІуасэ зафэтшІынэу, «Нэфым» концертхэр къытынэу арыгъэ.

Ильккуршун зыфиІорэ чылэм тымыкІозэ, Бурсэ имуниципальнэ районхэм ащыщ горэм къэлэ паркым тыщихьэкІагъ. КъэшъокІо ныбжьыкІэхэм ащ джэгу зыдашІыхьэм, цІыфыбэ псынкІэу къызэхэхьэгъагъ. Районым итхьаматэу Мустафа Дундар игуапэу къэшъуакІохэм яплъыгъ ыкІи Іэгу къафы-

— Мы чІыпІэу тыздэщы-Іэм мэхьэнэ гъэнэфагъэ иІэу щыт, — къытиІуагъ пащэм. – Илъэси 150-м нахьыбэу узэкІэІэбэжьмэ, адыгэхэм ащыщхэу апэу зихэку къэзыбгынэгъагъэхэр мыщ дэжьыр ары псэупІэкІэ къызщыуцугъагъэхэр. Тикъалэ адыгэхэр бэу дэсых, Іоф зэфэшъхьафхэр агъэцакІэ, ахэм шъхьэкІафэ къафашІы. Тыркухэм ахэсхэми, якультурэ агъэкІодырэп. Сэ адыгэ къашъохэри, адыгэ шхынхэри сикІасэх.

Ежь Мустафа Тыркуем къыщыхъугъэми, янэ-ятэхэр Грецием щыщых, ахэри егъэзыгъэ ІофкІэ Тыркуем, адыгэхэм афэдэу, къызэрэкІогъагъэхэм къыхэкІэу, тилъэпкъэгъухэм гукІэгъу къызэрафишІырэр къыІуагъ.

Адыгэхэм яныдэлъфыбзэ ашІомыкІодыным фэшІ Тыркуем икъэралыгъо пащэхэр хэкІыпІэхэм яусэхэу рагъэжьагъ. Нахьыбэрэ тызэхахьэ зэрэхъугъэм ишІуагъэ къэкІонэу хэхэсхэр мэгугъэх. Адыгабзэр зыщызэрагьэшІэщт курсхэр къызэІуахыщтых. Тыркуемрэ Урысыемрэ культурэм, экономикэм ыкІи сатыушІыным апъэныкъохэмкІэ язэпхыныгъэхэр нахь пытэ мэхъух.

Къалэу Бурса Осмэн империем икъэлэ шъхьа Гэу зэрэщытыгъэр, ежь тыркухэм ар ятІонэрэ Меккэу зэралъытэрэр къэлэ хасэм и офхэм чанэу ахэлэжьэрэ Пэрэныкъо Фиридун къыГуагъэх. Бурса икъэхъукІэ лъэпсэ куухэр зэриІэхэр шъыпкъэ. Къалэр античнэ пачъыхьэу Прусиас аригъэшІыгъагъэу щыт, апэ ПрусэкІэ еджэщтыгьэх. Тыркухэм къалэр урымхэм къызатырахым, ежь нахь ІэшІэхэу къызэра Гошъунэу Бурсэк Гэ еджагъэх.

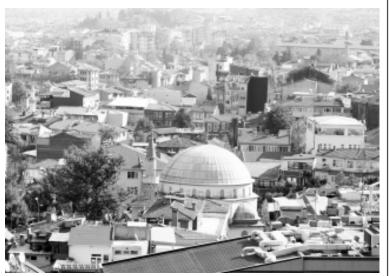
Туризмэм мыщ зыщеушъомбгъу, уипсауныгъэ зыщыбгъэпытэн ІэзапІэхэр щы-Іэх, узэпльын чІыпІэ гъэшІэгъонхэр иІэх. Тэ тибысымхэу Хъущт Исмет, Сэхъутэ Филиз, Пэрэныкъо Фиридун аГоу къалэр къытагъэлъэгъунэу тызыращажьэм, султІанэу Орхам имемориальнэ комплекс ары къызщедгъэжьа-

Орхан Гази тыркухэм агъэльэпГэрэ цІыф. Ащ ятэ византийцэхэм Бурсэ къызэратырихыжьыгъэм пае цІэрыІо хъугъагъэ. Ащ ыкъоу Осмэн тырку империе лъэш зэхищэн ылъэкІыгъагъ. ТІуми якъэхэр зыдэщыІэ чІыпІэм цІыфхэр мафэ къэс къэкІох, шъхьащэ афашІы, туристхэми якІуапІ. Къзунэр хъэрэ-пкІар, комплексым къыхиубытэрэ чІыгухэм мэщыти, медрыси арытых, чэщырэ укъызщыуцун чІыпІи иІ, тхьамыкІэхэр щагъашхэх.

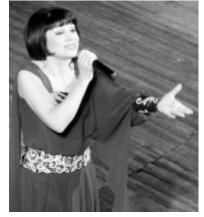
Къалэм тызщеплъыгъэхэм ащыщ Мэщытышхор, ар султІанэу ПчыкІэзехьэ Боязид я XIV-рэ лІэшІэгъум аригъэшІыгъагъ. ЗэлъашІэрэ мэщыт уцышъор тыгу рихьыгъ, ар итеплъэкІэ ислъам архитектурэм иямышІыкІэ саугъэтэу альытэ.

НЫБЭ Анзор. Шъачэ — Бурса — Инегюль — Шъачэ.

Сурэтхэм арытхэр: Чер-Хасэр зычІэт унэм ыгупэ итепль; къалэу Бурса.

Искусствэм ицІыфхэр

Тэхъутэмыкъуае щапІугъэ Кушъэкъо Симэ республикэ филармонием иорэдыІу. Адыгэ

Симэ ипчыхь

Къыблэ шъолъырым, тилъэпкъэгъухэр зыщыпсэурэ хэгъэгумэ ащызэлъашіэрэ орэдыіоу, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артисткэу Кушъэкъо Симэ иконцерт филармонием изал ціыкіу тыгъэгъазэм и 13-м щыкіощт.

композитормэ аусыгъэ произведениехэр ащ ипрограммэ сыдигъуи хэтых. Арэу щытми, французыбзэк Іи орэдхэр ащ къеІох. Филармонием щызэха--иднаф меахахехахычи едеш ем иорэдхэр щыжъынчыщтых. Кушъэкъо Симэ жанрэ зэфэшъхьафхэмкІэ орэдыбэ къызэриІорэм къеушыхьаты уахътэм

диштэрэ артисткэу зэрэщытыр. Юбилей концертыр зэрэкІуа-

гъэр, Кушъэкъо Симэ итворчествэ фэгъэхьыгъэ тхыгъэхэр «Адыгэ макъэм» къыхэтыутыщтых.

ЕМТІЫЛЪ Нурбый. Сурэтым итыр: Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артисткэу Кушъэкъо Сим.

Мэфэпчъым тигъэгушІуагъ

Мы мафэхэм мэфэпчьэу (календарэу) шІухьафтынэу къытатыгъэм тигъэгушІуагъ. Ар ипчъагъэкІэ минищ хъоу Къэбэртэе-Бэлькъар Республикэм къыщыдагъэкІыгъ. Мэфэпчъыр зэхагъэуцуагъ илъэсыбэрэ «Адыгэ псалъэм» щылэжьагьэу, Къэбэртэе-Бэлькъар Республикэм изаслуженнэ журналистэу Орышэ Нурхьалыйрэ Адыгэ республикищмэ анэмыкІэу адыгэр зыщыпсэурэ ІэкІыб къэралыгъо пстэуми ащызэлъашІэрэ цІыфэу ХьашІуцІэ Мыхьамэдрэ.

Гущы Гэгъу тызыфэхъугъэ Орышэ Нурхьалый къызэриІуагъэмкІэ, мы мэфэпчыр ащ иапэрэ ІофшІагьэп. 2005-рэ ыкІй 2007-рэ ильэсхэм мэфэпчъхэр къыдигъэкІыгъэх. Джы 2012-рэ илъэ-

къызэрэк Іуагъэр игуапэу къы Гуагъ. Материал у ащ къыдэхьагъэм инахьыбэр къэзыугъоигъэр ыкІи зэзыгъэфагъэр М. ХьашІуцІэр арэу зэрэщытыр къыхигъэщыгъ.

Мэфэпчъым икъыдэгъэкІын зиІахь къыхэзылъхьагъэхэу Дунэе Адыгэ Академием хэт институтэу «Адыгэ энциклопедие» зыфиІорэм, Дунэе Адыгэ Хасэм, Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм и Адыгэ Хасэ, ООО-у «Тетраграф» зыфиІорэм лъэшэу зэрафэразэр Орышэм къыІуагъ.

Зэхэзыгъэуцуагъэхэм къызэраІорэмкІэ, 2007-рэ илъэсым къыдэкІыгъэм джы мы мафэхэм къыхаутыгъэр текІэу гъэпсыгьэ. Мыщ тильэпкьэгьоу ІэкІыб къэралыгъохэм

ащыпсэухэрэм яхьыл Гагъэу нахь къэбарыбэ ыкІи нахь цІыфыбэмэ якъэбар къыдэхьагъ. Адыгэ лъэпкъым къыхэестине Інши мехо Інфе фи і ести Інши гьогу фэгъэхьыгъэ тхыгъэхэр, хъугъэ--еах еалеІльахк мехноалеІшеал еалеІш бархэр, къыпшъхьапэщт ушъыйхэр, льэпкъым ишэн-хабзэхэр, гущы Іэжьхэр, цІыф цІэрыІохэм къаІуагъэхэр къыдэхьагъэх.

Дунаим, Урысыем, Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым ыкІи Адыгэ Республикэм ащызэлъаш Гэрэ -дем интерем дехения мехфын гъотэщтых. Ащ дакІоу дунаим, тихэгъэгу ыкІи Адыгэ республикищмэ мэхьанэ зиІэ хъугъэ-шІагъэу къащыхъусым пае къыхаутыгъэр нахь узыІэпищэ гъэхэр мыщ къыдэхьагъэх.

Мэфэпчъым энциклопедиекІэ еджа-Мыхьамэд ишІогъэшхо гьэх. Сыда пІомэ адрэхэм адэмытэу адыгэм фэгъэхьыгъэ къэбарыбэ ыкІи къыпшъхьапэн ушъыибэ ащ щыугъоигъ.

Календарыр Къэбэртэе-Бэлъкъарым ехьылІэгъэ тхыгъэмкІэ къырегъажьэ. ЧІыгоу ыубытырэр, цІыфэу ыкІи льэпкъ пчъагъзу щыпсэурэр, ом изытет нэсыжьэу мыщ дэбгъотэщт. Апшъэрэ еджапІзу итхэм Іоф ащызышІэхэрэм ыкІи ащеджэхэрэм япчъагъи мэфэпчъым ущегъэгъуазэ. Къэбэртэе-Бэлъкъарым къихъухьэгъэ цІыф цІэрыІохэм ахэтхэу Къэрэщэе-Щэрджэсым ыкІи Адыгеим ащ фэдэу зэлъашІэрэ цІыфэу щыпсэухэрэм ацІэхэр къыщыреІох. Мэфэпчъым мафэр зыфэдэр зэрэщыбгъэунэфырэм нахьи текстэу а нэкІубгъом итым нахь узыІэпещэ. ГущыІэм пае, 1730-рэ ильэсым гъэтхапэм и 23-м адыгэмэ къахэкІыгъэ Алексей Черкасскэм Шыихъ апостолэу Андрей Первозваннэм иорден къыратыгъ. А мафэм къэхъугъ Советскэ Союзым и Лыхъужъэу Ацумыжь Айдэмыр. Къэралыгъо ІофышІэшхоу, фольклористэу, къэбарІуатэу ХьашІуцІэ Мухьарбыйи, УФ-м изаслуженнэ юристэу, ящэнэрэ класс зи Іэ советникэу Абэзэ Руслъани мы мафэм къэхъугъэх.

Мы нэкІубгьом ибгьотэщт ІэкІыбым щыпсэурэ адыгэхэм ащыщэу Хъунэго Налие фэгъэхьыгъэ къэбарыр. Аш Дамаск ыкІи Амман адэт университетхэр къыухыгъэх. Амман къыщызэІуахыгъэ еджапІэм ипэщагъ, ащ адыгабзэмрэ арапыбзэмрэ ащаригъэхьыгъ. Надие усакІо, итхыгъэхэр чІыгужъым, Кавказым афэгъэхьыгъэх. Бзылъфыгьэр мызэу, мытІоу Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Адыгэ Республикэм, Къэрэщэе-Щэрджэсым ащыІагъ.

Ащ фэдэ къэбархэу адыгэ цІыфым -ди миагилефем дехтриноалеГшеалоГш гъотэщтых.

СИХЪУ Гощнагъу.

АДЫГЕИМ иныбжыкІжэр

Республикэ целевой программэу «Адыгеим иныбжьыкІэхэр» зыфи-Іорэм къыдыхэльытагъэу «Мы разные — в этом наше богатство! Мы вместе — в этом наша сила!» зыфи-Іорэ фестивалыр мы мафэхэм Адыгэ кІэлэегъэджэ колледжэу Андырхъое Хъусенэ ыцІэкІэ щытым щыкІуагъ. Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ и Министерствэ ащ кІэщакІо фэхъугъ.

Сэнэхьатхэр зыщарагъэгъотырэ учреждениибл ащ хэлэжьагъ. Студентхэм лъэпкъ зэфэшъхьафхэм яорэдхэр къаГуагъэх, къашъохэр къашІыгъэх.

Апэрэ чІыпІэр зэдагощыгъ Мыекъопэ къэралыгъо гуманитарнэ техническэ колледжымрэ республикэ профессиональнэ лицеимрэ. Тхьабысым Умарэ ыцІэ зыхьырэ колледжымрэ Адыгэ кІэлэегъэджэ колле--еатафа деІпыІн еденоІтк едмыжд шъошагъ. Ящэнэрэ чІыпІэр Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым иполитехническэ колледж ыхьыгъ.

Адыгэ Республикэм гьэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ и Министерствэ испециалист шъхьаГэу Штымэ Зарэ фестивалыр зэрэк Іуагъэр лъэшэу ыгу зэрэрихьыгъэр къыхигъэщыгъ. Хэлэжьагъэхэм зэкІэми «тхьашъуегъэпсэу» ариІуагъ. ХагъэунэфыкІырэ чІыпІэхэр къэзыхьыгъэхэм афэгушІуагъ, шІухьафтынхэр аритыжьы-

ШХОНЧЫБЭШІЭ

ब्लंड ब्लंड

Адыгэ тхакІохэмрэ лъэпкъ усак Гохэмрэ яа І-рэ зэфэс зызэхащагъэр илъэс 75-рэ мэхъу. Илъэс 80 ныбжым къеблэгъагъ адыгэ литературэр щыІэкІакІэм игъэпсын, цІыфыкІэм ипІун-лэжьын чанэу дэлажьэзэ творческэ кІочІэ льэш ин зы-

хъугъэр. Илъэс 75-кІэ узэкІэІэбэжьмэ, 1936-рэ ильэсым тыгьэгьазэм и 11-м къыщегъэжьагъэу и 15-м нэс Мыекъуапэ адыгэ тхакІохэмрэ льэпкъ усакІохэмрэ яа І-рэ зэфэс щыкІуагъ. Мыщ дэжьым тыгу къэдгъэкІыжьын, СССР-м итхакІохэм яапэрэ зэфэс 1934-рэ илъэсым, шышъхьэТум и 17-м къыщыублагъэу Іоныгъом и 1-м нэс зэрэшыІагъэр, ащ къэралыгъошхом итхакІохэм я Союз зэикІ зэрэщызэхащэгъагъэр. Ащ ыуж тешІэгъэшхо щымы-Іэу Адыгэ хэкум итхакІохэм якъутамэ зэхащэгъагъ.

ТхакІохэм яадыгэ организацие щыІэ зэрэхъугъэм адыгэ литературэм хэхьоныгъэ льэбэкъухэр ышІынхэмкІэ лъэшэу ишІуагъэ къэкІуагъ. Творчествэм зыгу пэблагъэ пэпчъ ащ нахь зызэкІыригъэугъоягъ – жъи, кІи тхэн-гупшысэн амалэу иІэр нахь къызэрэзэІуихыщтым, адыгэ литературэ ныбжыкІэм -езпихедег е Іледого облиненты хъощтым зэрилъэкІэу фэІорышІэщтыгъ.

Мы уахътэу а І-рэ зэфэсыр зыщыІэщтым ыпаІоу адыгэ литературэр ылъэ зэрэтеуцуагъэр

АДЫГЭ ЛИТЕРАТУРЭР охътакіэм ыкіочіэ лъэш

къэзыушыхьатырэ тхыгъэхэр къыдэкІыгъагъэх. Мыщ дэжьым Цэй Ибрахьимэ, КІэрэщэ Тембот, Хьаткьо Ахьмэд, Пэрэныкьо Мурат япроизведениехэр Адыгэ хэкум зэфэдэкІэ щызэльашІэгьагьэх. Ахэм ащыщхэри урысыбзэкІэ къыхаутыгъагьэх. Цэй Ибрахьимэ ипьесэу «**Къокlac**» (1925-рэ — урысыбзэкІэ, 1929-рэ — адыгабзэкІэ), ирассказхэу «Кожа», «Мулла Ибрагим», «Чапщ», нэмыкІхэри, КІэрэщэ Тембот ирассказэу «Аркъ» тхылъ шъхьафэу (1925), итхылъыкІэ щыщэу «Коммунист Биболэт» (1926, гъэз. «Адыгэ псэукІ», ироманэу «Щамбул» изы пычыгьо (1934), рассказэу «Мэщыкъо ишъхьакІу» (1935), Хьаткъо Ахьмэд ирассказэу «Сыбылым фэкlод» (урысыбзэкІэ — 1927, адыгабзэкІэ 1928), иинсценировкэхэр зыдэт тхыльэу «**КъежьэгьакІ**» (1930), иусэхэр зыдэт тхылъэу «Пщыналъ» (1931), ипоэмэу «Хэта кІодырэр, тыда тызэкІурэр?» (1932), Пэрэныкьо Мурат ипоэмэхэу «**НэкІмаз**» (1930), «Сакъ» (1934) зыфиІохэрэр къыдэкІыгъагъэх.

Ахэм анэмыкІэу адыгэ шъолъырым исыгъэхэ тхыдэІуабай зыГульыгъэхэ динлэжьхэр, арапыбзэкІэ гъэсэныгъэ дэгъу зэзыгъэгъотыгъэхэр Хьамхъукъо Хъусенэ, Бахъукъо Шъалихьэ афэдэхэу, урысыбзэкІэ еджагъэхэу, шІэныгъэ-гъэсэныгъэ зи Гэхэу Кобл Билъэустэн, Тхьаркъохъо Алый, нэмыкІхэри ахэтыгъэх. Ахэм адыгэ гущыІэм иІэшІугъэ лъэшыгъэ, гупшысэкІэ амалшІыкІэхэр, псэльэкІэ шапхьэхэр къыраІотыкІыгъэх, зэрафэлъэкізу тилитературэ ыпэкіз зэрэлъагъэкІотэщтым Іоф дашІагъ. Тхэрэр — тхэщтыгъ, усэрэр усэщтыгъ, къэбарІуати, тхыдэ-Іуати, орэдыІо-орэдуси яшъыпкъагъ. Илъэс пэпчъ художественнэ тхыгъэхэм къахахъощтыгъ. Адыгэ тхакІохэр, усакІохэр гуетыныгъэ ин ашІэрэ ІофымкІэ яІэу зэкъоуцощтыгъэх.

1936-рэ ильэсым Льэустэн Юсыф ирассказэу «Аминэт», мы илъэс дэдэм Меркицкэ Рэщыдэ итхыльэу «**Ліыжь цІы**кІумрэ ныо цІыкІумрэ», 1934-рэ илъэсым Натхъо Долэтхъан ипьесэ тхыгъэхэр зыдэтхэу «ЦІыфыкІэхэр», «ЩыІакІэм игушІуагъу» (1936), КІубэ Щэбанэ иорэд тхылъэу «КІэлэцІыкІу орэ-

тэхэм, орэдусхэм, бзэ ІэшІу, бзэ дыль», нэмыкІхэри къыдэкІыгъэх. Ахэр зэкІэ литературэм ижанрэ зэфэшъхьафхэм арыльыгъэх, адыгэ тхакІохэм, усакІохэм творческэ шапхъэхэр къызэраГэкГэхьагъэхэу зэрагъэфедэхэрэр, ямурад дахэ ащкІэ къызэрадэхъурэр къаушыхьатэу гъэпсыгъагъэх.

1936-рэ илъэсыр — Адыгэ тхакІохэм яа І-рэ зэфэс зыщы-Іэштыр къэблагъэштыгъ. Мэхьанэ зиГэ лъэпкъ Іофыгъом тхакІохэм етІупщыгъэу зыфагъэхьазырыщтыгъ. 1хыгъакІэхэр рагъэхъулІэу агъэхьазырыщтыгъэх, литературэм кІочІакІэхэр иІэхэ хъуным яшъыпкъэ рахъылІэгъагъ. Зэчый зыхэлъ ныбжык Гэхэу еджап Гэхэм ащеджэхэрэр е къэзыухыгъэхэр къыхагъэщыщтыгъэх. Ахэм ащыщыгъэх Андырхъое Хъусенэ, Жэнэ Къырымызэ, Уджыхъу Хъалидэ, Уджыхъу Адылджэрые, Тыгъужъ ДышъэкІ, Нач Шъалихьэ, Еутых Аскэр, Натхъо Долэтхъан, Кэстэнэ Дмитрий, Лъэустэн Юсыф, ахэм анэмыкІхэри.

Нэжь-Іужь губзыгъэхэри бэу щыІагъэх, лъэпкъ усэкІошхоу Теуцожь Цыгъу, къэбарІотэ Іазэхэу Хьакурынэ Рау, Уджыхъу Нэшъукъуай, нэмыкІхэри.

Творческэ ІофшІэным мыхэр зэкІэ ашІоигъоу хэлажьэщтыгъэх, адыгэ тхакІохэмрэ лъэпкъ усакІохэмрэ яа І-рэ зэфэс гъэхьэгъэ гъэнэфагъэхэр яlэу къе-кlолlагъэх. Зэфэсыр 1936-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 11 15-м Мыекъуапэ щы-Іагъ. Адыгэ прозэм ыкІи дра-

матургием яхьылІэгьэ докладыр КІэрэщэ Тембот къышІыгъ. Зэфэсым адыгэ тхыгъэ литературэ ныбжьыкІэм иІэ творческэ ІофшІагьэр щызэфахьысыжьыгь, къыщыраІотыкІыгъ, щызэхафыгъ. Къадэхъугъэр, къадэмыхъугъэр хагъэунэфыкІыгъэх. Щык агъэхэр дэгъэзыжьыгъэнхэмкІэ, Іофыр еТиминестетоТисстист сТиспы шІэгъэн фаехэм зэдяусагъэх, пшъэрылъыкІэхэр агъэнэфагъэх, зэшІохыкІэ амалхэр ра-

хъухьагъэх. ТхакІохэмрэ усакІохэмрэ яа І-рэ зэфэс, охътакІэм дэГорышІэрэ адыгэ литературэр творческэ кІочІэ пашей цыІэ зэрэхъугъэр къэзыушыхъатырэ тарихъ хъугъэ-шІэгъэ инэу, тилитературэ гъогу зэнкІэ шъуамбгъом зыфырикъужьэу, но выстания на применти и на применти на п амал къыритыгъ, имурад, игухэль льагэхэр кьыфигьэпсынкІагъэх, тарихъ гъэзэпІэ гушІуагъоу лъэпкъымкІэ хъугъэ. ГъашІэм хэлъыр зэхишІэу, зэхифэу, а пстэур хъуи шІи къызыщежьэрэри зыфэкІожьырэри цІыфыр арэу зэрэщытыр ыгъэунэфызэ, ТэпэГэсагъэри ыгъотыгъзу, тиадыгэ литературэ щыІэныгъэм готэу непи дахэу игухэлъ зэшІуехы.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

त्यंद्र व्यंद्र व्यंद्

ХЬАХЪУРЭТЭ Шыхьан- кlэу хэгъэгум ильыр джы зэхьо-кlыгъэх. Обществэм анахь осэплъэкІынэу, шэнышІоу ыкІи гу къабзэ зыкІоцІыль цІыфэу щытыгъэу ары зэрэхагъэунэфыкІыщтыгъэр. Адыгеир Урысыем щыщ субъектэу хъуным зиІахьышІу хэзышІыхьэгъэ Петр Коссович къы--ахпест», еІхместистринажетоІндеє -оІменеди да естиншоське мех шхуагъ. ЦІыфхэм шІулъэгъоу афыриІэр ныбжьи мыкІосэжьыщт машІоу ащ ыгу ренэу илъыгъ. Зыгу къабзэу ыдэжь къэкІуагъэхэм апае ащ икабинет ипчъэхэр ренэу зэІухыгъагъэх».

ЦІыфыбэмэ зэрашІэщтыгъэм, агу къызэринэжьыгъэм, профессорэу Аулъэ Малыч Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые фэгъэхьыгъэ научнэ-популярнэ ыкІи биографическэ очеркыбэ зэритхыгъэм ямылъытыгъэу, къэІуагъэмэ хъущт ащ ехьылІэгъэ научнэ биографие тхыгъэ непэ къызнэсыгъэм зэрэщымыІэр. ЗыкІыныгъэшхо ахэльэу ар гьогогьуи 8 зэрэхадзыгъэм ыкІи Адыгэ хэку исполкомым итхьамэтэ ІэнатІэ зэрэІутыгъэм, 1932—1935-рэ илъэсхэм ВКП(б)-м и Адыгэ хэку комитет иапэрэ секретарэу зэрэщытыгъэм -аІшфоІ ноахыап сапеІпыахв гъэхэр шыІэх. РКП(б)-м ихэку комитет 1923-рэ илъэсым тыгъэгъазэм ыкІи 1928-рэ илъэсым ащ къыритыгъэгъэ характеристикэхэм мырэущтэу къа Гощтыгъ: «Дисциплинэ пытэ хэлъ. Политическэ зыпкъитыныгъэ иІ. ІокІэшІыкІэ ешІэ. Зэщыхьаныгъэ, зэфэмышІуныгъэ Іофхэм ахахьэрэп. Адыгэ хэкум анахь зы-Іэжэныгъэ зыхэлъ черкес коммуполитикэм зыдыригъэхьыхыныр ишэнэп, лъэныкъорыгъэзэ зекІуакІэ къыхафэрэп. ІофшІэным пэщэныгъэшІў дызэрехьэ. КІэщэкІоныгъэ хэлъ. Ипшъэрылъхэр дэгъоу егъэцакІэх. ІофшІэным къызэльиубытырэ гъунапкъэхэр къыхигъэщынхэ елъэкІы. Гухэльэу агъэнэфагъэр пхырыщыгъэным ишъыпкъэу пылъ. ИзэхэшІыкІкІэ чыжьэу маплъэ. ІофшІэнэу ыгъэцакІэрэмкІэ ар зэрэзэблэпхъун щыІэп. КІочІэшІу хэлъ. Хэкум щыпсэухэрэм лъытэныгъэшхо къыфашІы». КъыгъэшІагъэр мыбэми, джащ фэдэ уасэу къыфашІыгъэм ар дэхы-

Илъэс тІокІ фэдизрэ ащ ыцІэ къыраІон фимытхэу щытыгъ, Іоф дэзышІагъэхэри политическэу агъэпщынэгъагъэх. Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые ехьылІагъэу утхэн хъумэ, ащ къикІырэр иІофшІэгъугъэхэм, иныбджэгъугъэхэм: К. Голодович, К. Мишуриевым, С. Сихъум, Л. Газовым, И. Черноглазэм, А. Цехер, Д. Жлобэ, И. Ковтюх, З. Бэрэкъаем, А. МовкІыбэу Пшызэ шъолъыррэ Адыге- рэ зэхахьэхэм ащы
Іэщтыгъ. имрэ ащызэлъашІэщтыгъэхэм, -ынш үхэзыш Гыхьагъэхэм яхьы лІагъэуи утхэн зэрэфаер ары. Мы лІым ехьылІагъэу утхэн хъумэ, ехестисты үе үе кыргыз жарын ж 1905-рэ илъэсым щыІэгъэ народщыІэгъэ Февральскэ буржуазнэ ыкІи Октярьскэ социалистическэ революциехэм, граждан заом, коллективизацием, нэмыкІэу къэипычыгъо кІыхьэу непэ пхъашэу критикэм кІагъэкІырэм укъыте-

уми ар къызэрыкІоу, уекІолІэн шхо щызиІэ цІыфыр, социальнэ зэфэныгъэр, зэфэдэ фитыныгъэдехнеститостестя имеляе дех коллективизм ыкІи ныбджэгъу зэдеІэжьыныгъ зыфэпІощтхэу цІыфхэм моральнэ-политическэ зыкІыныгъэ ахэзылъхьэхэрэр, гухэкІ нахь мышІэми, СМИ-м ыкІи «демократическэ либероидхэм» мыпшъыжьэу Іоф зэрашІэрэм ишІуагъэкІэ обществэм хэзыжьых. Ау а зэпстэур цІыфхэм мехнестетыпестыш ІмыІшехеєк Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые фэбанэщтыгъ. Экономическэ ыкІи социальнэ хэхьоныгъэхэм алъэныкъокІэ Адыгеир Темыр Кавказым имызакъоу, СССР-м щыпэрытхэм ащыщ шІыгъэным иамалхэр зэрихьэщтыгъэх.

Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые Екатеринодарскэ уездым (Тэхъутэмыкъое районым) хэхьэрэ къуаджэу Хьащтыку щыпсэущтыгъэхэ мэкъумэщышІэхэу Умаррэ Хьасыжьрэ яунагъо 1883-рэ илъэсым мэлылъфэгъум и 28-м (жъоныгъуакІэм и 10-м) къихъухьагъ. Зы класс хъурэ училищэу Пэнэхэс дэтыгъэр 1899-рэ илъэсым ыкІи Екатеринодар дэтыгъэ дзэ-фельдшер еджапІэр 1905-рэ

Мыщ фэдэ ціыфышхом ехьыліагъэу утхэныр апэрэмкіэ псынкіэ фэд, ау къызэрыкіо Іофэу щытэп. Совет хабзэм гомыуцуагъэхэри зэ́радыхэтхэу, жъи кlи а лlым лъ́ытэ-ныгъэшхо фэзымышlырэ Адыгеим исыгъэп. Хэгъэгум ипартийнэ-къэралыгъо пащэхэм (М. И. Калиным, И. В. Сталиным, С. М. Кировым, Г. К. Орджоникидзе, А. С. Енукидзе, С. М. Буденнэм, нэмыкіхэм) ар дэгъоу ашіэщтысъ. Ш. Хьахъуратэм идунай зехъожьым зышіэщтыгъэ пстэуми гухэкіышхо ащыхъугъагъ. Непэ Адыгеим культурэм, гъэсэныгъэм хэхъоныгъэу щашіыхэрэр, республикэр сыдырэ лъэныкъокіи Урысыем фэдэу зэрэгъэпсыгъэр Хьахъурэтэ Шы-хьанчэрые щытхъугъэкІэ фэплъэгъугъэкІи хэукъоныгъэ мыхъущтэу къысшіошіы.

хи, сыкъат Іупщыжьыгъагъ». 1908-рэ илъэсым жъоныгъуакІэм и 7-м дзэ еджапІэр къызэралъыхъугъэм, революционнэ мэхьанэ зиІэ тхылъхэу зэджэнхэ фимытхэр Ш. Хьахъуратэм къызэрэпкъырахыгъэхэм ехьылІэгъэ протоколыр нэужым Кубанскэ хэкум игенерал-губернаторэу М. П. Нэужым къызэкІэ-

хэп, къагурыІогъагъэхэп. ГъэцэкІэкІо хабзэу гъэпсыгъэ «Черкес комиссие» зэхащэгъагъ, Временнэ правительствэм иІофшІакІэ дырагъэштэгъагъ.

Xbaxbyp9T9 ЫХЬАНЧЭРЫЙ

Адыгэ хэкум иапэрэ пащэ ехьыліагъ

ащыщэу ары апэрэу медицинэ илъэсым шышъхьэІум и 26-м ногъэсэныгъэ зэзыгъэгъотыгъагъэр. Фельдшер сэнэхьат зызэрегьэгьотым Екатеринодар къэлэ управэм санитар фельдшерэу ІофшІэныр щыригъэжьэгъагъ, нэужым амбулаторием зэрэІутэу къэлэ сымэджэщым Іоф щишІэщтыгъ. Станицэу Ново-Дмитриевскэм, духовнэ училищым исымэджэщ Іоф ащишІагъ, нэужым Екатеринодар пэмычыжьэу щысыгъэ псэупІэу охъужьыфэкІэ хэкум исын фи-Круглик дэтыгъэ Кубанскэ дзэ мытэу гъэпсыгъэн фаеу унашъо мэкъумэщ еджапІэм къыгъэзэжьыгъагъ.

иджэрпэджэжь Урысыем щызэльыІугьагь ыкІй ащ цІыфхэр гьагь. Ащ дыкІыгьоу осетин къыгъэбырсырыгъагъэх. Зыщырэхьатыгъэ Пшызэ шъолъыри ар къылъы Гэсыгъагъ. Социал-демократхэм яфэмэ-бжьымэ чІэтэу Ш. Хьахъуратэр революцием хэщагъэ хъугъагъэ, Пшызэ ыкІыбкІэ шъэфэу щызэхащэрэ зэІукІэхэм ахэлажьэщтыгъ, Екатеринодар рабочхэмрэ интеллигенциемрэ щызэхащэгъэ первомайскэ демонстрацием, правительствэм пэ- ление хэтынэу ар рабочхэм хачан, Хь. Темрыкъом ыкІи нэмы- шІуекІохэу цІыфыбэ зыхэлэжьэ- дзыгъагъ. Апэрэ дунэе заом икъе-

Іоф зэрэдашІагъэм имызакъоу, нафэ къызэрашІырэмкІэ, револю- щтыгъэх, шъэфэу революцион-Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые зыкъи- ционнэ ІофшІэным хэщагъэ зэрэ- нэ ІофшІэным пылъыгъ. Іэтыным, ылъэ теуцоным зиІа- хъугъэм пае ар политическэу агъэпщынэщтыгъ:1908-рэ илъэсым жандармерием ыгъэтІыси, Екатеринодар щыщ рабочхэмрэ Урысые къэралыгъом итарихъ еджэк о ныбжык Іэхэмрэ адызэ- ц Іыф зэхахьэхэр зэхищэштыгъэх, рихьэрэ революционнэ ІофшІэным пае Кубанскэ хэкум рагъэнэ революцием, 1917-рэ илъэсым кІыгъагъ. Ежь Хьахъурэтэ Шы- Пшызэ шъолъыр къушъхьэчІэсхьанчэрые ытхыгъэ ибиографие хэм язэфэсэу гъэтхапэм Екатериар мырэущтэу къыщеГуатэ: «Мэ- нодар щыкГуагъэм хэлэжьагъ, къумэщ еджапІэм фельдшерэу къыщыгущы Іагъ. Пачъыхьэм НЭП-м, индустриализацием ыкІи Іоф щысшІэзэ кІэлэеджэкІо кру- илъэхъанэ пщыхэм, дворянхэм, жок зэхэсщэгъагъ, ахэм узэджэн динлэжьхэм къумалыгъэу зэрапІон хъумэ, хэгъэгум итарихъ узыфимыт тхыльхэр ястыщтыгъэ. хьэщтыгъэр къы Іотагъ, къу-Жандармхэм еджап эр къалъы- шъхьэч эс мэкъумэщыш эхэм хьугь, сэри, кІэлэеджэкІо заули къяджагъ къэзэкъ къызэрыкІогущыІэн фае. Ари къыбгурыІонэу тагъэтІысыгъ. Ыужырэ мафэм хэр гъусэгъу ашІынхэу. ГухэкІ щыт. Пстэуми апэ игъэшъыгъэн кІэлэеджакІохэр къатІупщыжьы- нахь мышІэми, Хьахъурэтэ Шыфаеу алъытэрэ льэныкъохэр, об- гьэх, сэ мэфи 8 саІыгъыгъ, сыдэ- хьанчэрые игупшысэхэр ащыщественнэ-политическэ гъэпсы- кІын сыфимытэу тхыль сагъэт- гъум цІыфхэм алъы Іэсыгъагъэ-

мерэу 507-рэ зытет унашъоу ар зыкІэтхагъэм къыщиІощтыгъ Кубанскэ дзэ мэкъумэщ еджапІэм икІэлэеджэкІо организацие имызакъоу, кІэлэеджэкІо ныбжьыкІэхэми революционнэ еплыкІэхэр ащ зэрахилъхьэхэрэр. Генералгубернаторым Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые ІофшІэным ІугъэкІыгъэнэу ыкІи рэхьатныгъэ илъ афишІыгъагъ.

Ш. Хьахъуратэр Осетием кІо-«Лъыгъэчъэ тхьаумафэм» жьи, чылагъоу Эвромак фельдшерэу ІофшІэныр щыригъэжьэныбжык Іэхэм революционнэ ІофшІэныр адызэрихьэщтыгъ. 1909-рэ илъэсым ишышъхьэІу мазэ къалэу Новороссийскэ къэкІожьи, акционер обществэу «Русский грозненский стандарт» зыфиГорэм изаводэу чГыдагъэр зыщызэхадзырэм фельдшерэу Іухьэгъагъ. Бэ темышІзу сымэджэщ страховой кассэм иправжьэгъухэм ялъэхъанэ ащ адыгэ Архивым хэлъ документхэм къуаджэхэр ренэу къык Гухьэ-

1917-рэ ильэсым щыІэгьэ Февральскэ революцием ыуж Екатеринодар къыгъэзэжьыгъ. Къуаджэхэр къыкІухьэщтыгъэх, чІыпІэхэм хабзэр Советхэм щятыжьыгъэным кІэдэущтыгъ.

апкъ къикІзу, Екатеринодар дэсыжьын ымылъэкІынэу хъуи, Кавказым щыпсэурэ къушъхьэчІэс--еажелех эефек мехоГиы мех ным пае Шапсыгъэ обществэм къыритыгъэ мандатыр ыІыгъэу Владикавказ кІожьыгъагъэ. Зэфэсым ыуж Налщык щыІагъ, ащ икІыжьи Новороссийскэ ыгъэзэжьыгъ, Абрау-Дюрсо Іоф щишІэнэу Іухьагъ.

КъушъхьэчІэсхэмрэ хэбза--есы дехе (дистиши феские едме) рыкІоу щытыгъэхэп. Къуаджэхэм янахьыбэм ащаштэрэ унашъохэм къащаІощтыгъ черкесхэри адрэ цІыф лъэпкъхэм афэдэу Урысыем ицІыфхэу алъытэнхэм зэрэкІэдаохэрэр. Черкесхэри адрэ лъэпкъхэм афэдэу РСФСР-м ицІыфхэу лъытэгъэнхэ зэрэфаер гупчэм ащыгурыгъэІогъэным фэшІ макІэп ашІагъэр хэкум щызэлъашІэрэ лІыкІохэу М. Шэуджэным, Ш. Хьахъуратэм, И. Цэим, Д. ГъукІэкъулэм, С. Заемэ, нэмыкІхэми.

Темыр Кавказым шыпсэурэ льэпкъыбэмэ экономикэмкІэ зэрэкІэльэІугъэм тегъэпсыкІыыкІи культурэмкІэ хэхьоныгьэхэр гьэу, РКП(б)-м и Кубано-ЧерноягьэшІыгьэнхэм иамалэу щытыгь морскэ исполком Хьахъурэтэ политическэ шъхьафитныгъэ Шыхьанчэрые Новороссийскэ ятыгъэныр. 1918-рэ илъэсым къырищыжьи, исполкомым Іоф Пшызэ шъолъыр шызэхэшэгъэ шишІэнэу ыгъэкІогъагъ. 1921-рэ Советхэм яя ІІ-рэ зэфэс къу- илъэсым мэкъуогъум и 20-м ар шъхьэчІэсхэм яІофхэр зезыхьащт исполкомым хагъэхьагъ ыкІи ащ комиссариат зэрэшызэхашэгъагъэр лъэпкъ ІофхэмкІэ больше- кІыгъэн фае Хьахъурэтэ Шыхьанвистскэ программэм игъэцэк Іэжьын зэрэфежьагъэхэм ишыхьатыгъ. А унашъор щаухэсыгъагъ гъэнымкІэ ыкІй лъытэныгъэу Пшызэ шъолъыр ыкІи Черноморьем и Советхэм яя III-рэ Чрезвычайнэ зэфэс. Ащ игъэцэкІэ- гъэпсыныр щегъэжьэгъэнымкІэ жын пэрыохъу фэхьугьагь граж- ишІогьэшхо къызэрэкІуагьэр дан заоу къежьагъэр.

мамырныгъэ ащыгъэпсыгъэ хъугъэхэп, бзэджэшІэгьабэ зэрахьэ- цэкІэжьын зэрэрагъэжьэгъагъэр. щтыгъ. Фыжь-уцышъо отряд-

нистэу исхэм ащыщ. Лъэпкъ илъэсым къыухыгъэх. Черкесхэм Бабич лъагъэІэсыгъагъ. 1908-рэ лъыкІогъэ хъугъэ-шІагъэхэм нэсыфэкІэ хэкум щырэхьатыгъэп. Зыпылъхэри, зыхэтхэри, гухэлъэу яІэри амышІэу, ахэм янахьыбэр бзэджашІэ хъугъагъэх. Бандитизмэр Адыгеим щыгъэкІодыгъэным Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые иІахьышхо хишІыхьагъ.

КъушъхьэчІэс лэжьакІохэм -оІи мынеалыажеІяереал үІеалк фыгъохэр зэрахьэхэзэ, Кубано-Черноморскэ хэку исполкомым 1921-рэ ильэсым щылэ мазэм и 22-м Мыекъопэ, Баталпашинскэ ыкІи Краснодар отделхэм волость фитыныгъэ яІэу отдельскэ исполкомхэм ахэхьэрэ горскэ районхэр зэхэщэгъэнхэр игъо афилъэгъугъ. 1921-рэ илъэсым жъоныгъуакІэм и 21-м Кубчероблисполкомым ипленум унашьоу ышІыгъэм тетэу, Пшызэ шъольыррэ Черноморьемрэ я Горскэ гъэцэкІэкІо комитет зэхащэгъагъ, ау ар отдельскэ (уезд) исполкомэу щытыгъ ыкІи ащ фитыныгъэу иІэхэр зылъыІэсыщтыгъэхэр Краснодар, Мыекъопэ, ТІопсэ отделхэм ахэхьэрэ къуаджэхэр арыгъэ. Горскэ отделыр итхьаматэу хадзыгъ. Хэгъэунэфычэрые Горскэ исполкомым зэрагъэкІуагъэм а органыр гъэпытэфашІырэм зыкъегъэІэтыгъэнымкІэ, Адыгеим льэпкъ-къэралыгьо ыкІи Пшызэ шъольыррэ Черно-Ау заом ыужи Пшызэ шъо- морьемрэ ащыпсэухэрэ къульыррэ Адыгеимрэ арыт псэупІэхэм шъхьэчІэсхэр хэушъхьафыкІыгъэ льэпкъ-чІыпІэ къэралыгьо обрагъагъэп. Зэо-банэхэр зэпыущты- зование яГу гъэпсыгъэным игъэ-

КъэтІон адыгэхэм автономие хэм япыдзафэхэм апкъ къикІэу ятыгъэнымкІэ Кубано-Черномор-1925-рэ илъэсым ичъэпыогъу скэ хэкум ипащэхэм еплъык Гэу

त्सीक त्सीक

त्यंद्र त्यंद्

зыдаІыгъыр хэукъоныгъэу зэрэщытыгьэр. «Тэ, — къыщи ожьыморьемрэ якъушъхьэчІэс депутатхэм я Советхэм яя III-рэ хэку зэфэс Кубчероблисполкомым илІыкІоу А. К. Аболиным, естечее е е на папа на псыгъэщтым, автономием яхьылІэгъэ ІофыгъохэмкІэ нэмыкІ еплъыкІэ тиІагъ, ау ащкІэ тыкъыары, сыда пІомэ автономие къыактышхом зыфэгъэхьазырыгъэным ІофшІэныбэ ищыкІэгъагъ... кІэхэр икъоу шъуІэ къызэрижъугъэхьагъэхэр ыкІи щыІэныгъэм зэрэщыпхырышъущыхэрэр тапэкъэжъугъэшъыпкъэжьын фае».

Лъэпкъ-къэралыгъо гъэпсыкІэм къиныгъоу пылъыгъэхэм лъэпкъхэм анахь мымакІэу СокъатегущыІэзэ, ыужкІэ хэку исполкомым итхьаматэу Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые апэрэ хэку партконференциеу 1925-рэ илъэсым ишэкІогъу мазэ щыІагъэм къыщиІогъагъ: «1921 — 1922-рэ ильэсхэм черкес къуаджэхэм ашыкІогъэ хэлзынхэм тэ тифэмэбжьымэ атырихьэу дгъэпсын адрэ лъэпкъхэу ар зэратыгъэхэ тлъэкІыштыгъэп, нахьыбэмкІэ тызэрыгъуазэщтыгъэхэр молэхэмрэ ліыжъхэмрэ арыгъэ. Ахэмкіэ анахь макіэхэп» — ыІозэ Горскэ тыкъикІызэ Совет хабзэр Адыгеим щыдгъэуцущтыгъ. ТхьамыкІэхэу ыкІи гурыт щыІакІэ зиІэхэу Советхэм ахэтыгъэхэр мэкІэ дэдагъэх. Ары пакІошъ, апэрэ хэку ыпкъ къикІэу, гухэлъэу тиІэхэр щыІэныгъэм щыпхырыдгъэкІынхэ тлъэкІыщтыгъэп».

1921-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 7 — 10-м Пшызэ шъолъыррэ Черноморьемрэ якъушъхьэчТэс депутатхэм я Советхэм яя III-рэ хэку зэфэсэу щыІагъэм Горскэ исполкомым игъо филъэгъугъагъ Пшызэ шъолъыррэ Черноморьемрэ ащыпсэухэрэ къушъхьэчІэсхэр хэушъхьафыкІыгъэ автономиеу гъэпсыгъэнхэм ищыкІэгъэ Іофхэр псынкІзу зэшІохыгъэнхэу ыкІи ащ ыуж ифэшъо--егестефые мерпул е Пуу Гест е ш гъэнэу. А пшъэрылъыр зэшІозыхыщт комиссии зэхащэгъагъ. Ащ иІофшІэн лъигъэкІуатэзэ, волость 16-мэ ащыпсэухэрэм къа-Іуагъ ыужкІэ агъэпсыщт автоном хэкум хэхьанхэу зэрэфаехэр. ГущыІэм пае, къутырэу Большой Сидоровым щыпсэухэрэм 1922-рэ илъэсым мэлылъфэгъум и 18-м яІэгъэ зэІукІэм щаштэгъэ протокол-манифестым мырэущтэу ратхэгъагъ: «Черкесие (Адыгэ) автоном хэкоу зэхащэщтым тызэрэпэблагъэр, черкес лъэпкъым джэгъогъуныгъэ зэрэфытимы Гэр къыдэтлъытэзэ, тигуапэу къэтэІо я Всероссийскэ зэфэс агъэкІошт ти Советскэ республикэ щыщ делегатхэу щыхадзыгъэх Хьахъу-Черкес автоном хэкум изы Іахьэу тыщытынэу тызэрэфаер».

Черкесхэм (адыгэхэм) автономие ятыгъэным ехьылІэгъэ Іофым Наркомнац иколлегие 1922-рэ илъэсым жъоныгъуакІэм и 17-м ыкІи и 22-м иІэгъэ зэхэсыгъохэм. Черкес (Адыгэ) автоном хэку зэхэшэгъэным ехьылІэгъэ илъэсым мэкъуогъум и 1-м нэбгыри 3 зыхэт комиссие зэхэшэхагъэхьэгъагъэх ВЦИК-м, Черкес рылъыгъ Черкес хэкур Кубано-Черноморскэ хэкум зэрэхэушъщызэхафынышъ, еплъыкІзу агъэнэфагъэр ВЦИК-м и Президиум лъагъэІэсынэу.

Кубчероблисполкомым илІыкІоу гъагъ Пшызэ шъолъыррэ Черно- Плехановыр, Горскэ исполкомым илІыкІоу Наурзэр зыхэтыгъэхэ комиссиер материалхэм, документхэм ахэплъагъ ыкІи ыгъэунэфыгъ «черкесхэр зыщыпсэухэрэ чІыпІэр автоном хэкоу хэушъхьафыкІыгъэныр Пшызэ ечес дехфоІ емитикоп дығименты щыгъэпсыгъэхэм елъытыгъэу зыпкъырыкІыщтыгъэр шІу къы- ищыкІэгъэ шъыпкъэу зэрэщыжъудэхъу зэрэтшІоигъуагъэр тыр, зы лъэныкъомкІэ, черкесхэр зыщыпсэүхэрэ шъолъырым уатыным ехьылІэгьэ къэралыгьо хъызмэтзехьэнымкІэ ыкІи культурэмкІэ хэхъоныгъэхэр егъэшІыгъэнхэ, ятІонэрэмкІэ, черкесхэм Къэралыгъо гъэпсыкІэм ишІы- азыфагу Совет хабзэр щыгъэпытэгъэн фэягъ. Бытовой щыІакІзу яІэр, черкес псэупІэхэм адэлъ идеологиер зыгъэнэфэрэ амалхэр кІз шъо къзжъугъзлъзеном и Ими ПэкІыб лъзныкъомкІз къикІмижа ренэу аукъощтыгъэх. Ащ емылъытыгъэу, черкесхэр адрэ урыс вет хабзэм готых, черкесхэм бырсырхэр къашІыхэу, фыжьуцышъо движениехэм ягъусэхэу озыгъэлъытэн телъхьапІэ гори щыІэп». «Пшызэ шъолъыр черкесхэм хэушъхьафыкІыгъэ автономие щятыгъэным телъхьапІзу иІэхэр Кавказым щыпсэухэрэ абхъазхэм, аджархэм, къэбэртаехэм, къэрэшаехэм яІэхэм зыкІи окрисполкомым итхьаматэу Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые Наркомнацым фитхыгъагъ.

Адыгэ автоном хэкур щыІэ зыхъугъэр Черкес (Адыгэ) автоисполкомри джащ фэдагъ. Ащ ном хэку зэхэщэгъэным ехьылІэгъэ унашъо ВЦИК-м и Президиум 1922-рэ илъэсым бэдзэогъум и 27-м зешІыр ары. Ащ округищ: Кубано-Черноморскэ хэкум ишъолъыр щыщыгъэхэ Краснодар ыкІи Мыекъопэ отделхэм къахагъэк Іыжьыгъэхэ Псэкъупсэ, Фарзэ ыкІи Ширванскэ округхэр хахьэщтыгъэх. Советхэм язэфэсэу щыІэщтым щыхадзынэу агъэнэфэгъэ ГъэцэкІэкІо комитетым губерние гъэцэкІэкІо комитет фитыныгъэхэр иІэнхэу щытыгъ. Хэку гъэІорышІэкІо аппаратхэр пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ Краснодар къыдагъэнэгъагъэх.

Адыгэ автоном хэкур щыІэ зэрэхъугъэр икІэух Іофыгъоу щытыгъ Адыгеим и Советхэм яа І-рэ зэфэсэу 1922-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 7-м къыщыублагъэу и 10-м нэс Іоф зышІагъэр. Ар Хьакурынэхьаблэ щыкІуагъ. Ащ адыгэ делегатхэу нэбгыри 100, урысхэу 39-рэ, РКП(б)-м хэтхэу 21-рэ хэлэжьагъ. Зэфэсым нэбгырэ 31-рэ зыхэт исполком щыхадзыгъ, Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые исполкомым итхьаматэу агъэнэфагъ. Зэфэсым Советхэм рэтэ Шыхьанчэрые, Сихъу Сэфэрбый, Степан Заема, Цэй Шъалихьэ, ьжьэшіо Аслъаноэч.

Хэкум игъунапкъэхэр гъэнэфэщатегущы Іэгьагьэх РСФСР-м и гьэнхэм фэш І комиссие къыгъакІо ашІоигьоу Советхэм язэфэс РСФСР-м и ВЦИК лъэІукІэ зыфигъэзэгъагъ. 1923-рэ илъэсым жъоныгъуакІэм и 23-м Адыгэ автоном хэкум игъунапкъэхэр унашьом ипроект щыхапльэхи, гьэнэфэгьэнхэм ехьыл Іэгьэ тхы-ВЦИК-м и Президиум 1922-рэ льэу комиссием къыгъэхьазырыгъэр РСФСР-м и ВЦИК ыухэсыгъ. Ащ зэригъэнафэщтыгъэмгъэнэу унашъо ышІыгьагъ. Ащ кІэ, хэкур ишьомбгъуагъэкІэ версти 10-м къыщыублагъэу хэкум ык Іи Кубано-Черноморскэ 30-м нэсэу Пшызэрэ Лабэрэ хэкум ялІыкІохэр. Ахэм япшъэ- ясэмэгубгъу Іульэшьогъагъ, иинагъэкІэ квадратнэ верст 2660-рэ хъущтыгъэ. Хэкум хьафыкіыгьэщт шіыкіэр чіыпіэм нэбгырэ 114570-рэ щыпсэущтыгь: черкесхэр процент гьохэр псынкІ у дэгьэзыгьэхэ предприятиехэм, мэкъумэщ хьыз-44,52-рэ, урысхэр процент хъунхэм щыгугъхэзэ, ахэм апэ- мэтш ап Гэхэм, нэмык Гыбэхэм

ВЦИК-м хэтэу Медведевыр, 23,27-рэ, нэмык лъэпкъхэр К Пэщэк Іоныгъэр ары социализпроценти 6,19-рэ хъуштыгьэх. мэм кІэгушІуныгьэу хэльыгьэр. 1923-рэ илъэсым къыщыубла- А шІыкІэм тетэу поселкэу Яблогъэу Адыгеим РСФСР-м и Нар- новскэм щагъэпсыгъагъ апэрэ комнац лІыкІо щыриІагъ.

КъыкІэлъыкІогъэ илъэсхэм хэкум игъунапкъэхэр пчъагъэрэ зэрахьокІыгьэх. 1924-рэ ильэсым Кубано-Черноморскэ хэкур зызэхагъэкІыжьым Адыгэ хэкүр апэ Къыблэ-КъокІыпІэ, нэужым Темыр-Кавказ крайхэм ахахьэщтыгъ. 1924-рэ илъэсым ишышъхьэІу мазэ къыщыублагъэу гъагъ. Ащ лъэныкъуабэ ыгъэназэхагъэкІыжьыгъэхэ округхэм ыкІи волостьхэм, къоджэ Совет 32-м ачІыпІэкІэ хэкур райони 5 ашІыжьыгъагъ: Джэджэхьэблэ районыр (гупчэр Пэнэжьыкъуай), Натырбые районыр (гупчэр чылагъоу Натырбый), Преображенскэ районыр (гупчэр чылагъоу Преображенскэр), Тэхъутэмыкъое районыр (гупчэр Тэхъутэмыкъуай), Хьакурынэхьэблэ районыр (гупчэр Хьакурынэхьабл). 1928-рэ илъэсым шышъхьэІум и 3-м ВЦИК-м и Президиум иунашъокІэ Адыгэ (Черкес) авто- кІэгъу заулэ, РСФСР-м и ВЦИК ном хэкур Адыгэ автоном хэкоу ашІыжьыгъагъ.

тэрэзэу гъэпсыгъэн гухэлъым фэшІ, 1936-рэ илъэсым мэлылъфэгъум и 10-м ВЦИК-м и Президиум унашъоу ышІыгъэм тетэу хэкум къыхагъэхьажьыгъагъэх ыужым хэкум икъэлэ шъхьа-Ізу агъэнэфэгъэгъэ Мыекъуапэ, Джэджэ районыр ыкІи Мыекъопэ районым хахьэщтыгъэ Ханскэ ыкІи Темыр Кавказым ащыкъоджэ Советэу Джэджэ районым рапхыжынгагъэр. ТІопсэ ыкІи Шъэчэ койхэм ахахьэщтыгъэхэ черкес (шапсыгъэ) шъолъырхэр автоном хэкум къыхагъэхьэгъагъэхэп. Адыгэ хэкум щыщ зыкІамышІыгъагъэхэр (адыгэхэр нахьыбэу зыщыпсэухэрэ чІыпІэм пэчыжьэхэу алъытэгъагъэшъ ары) къызашІэм, 1922-рэ илъэсым Іоныгъом и 4-м хыІушъо шапсыгъэхэм яя ІІІ-рэ зэфэс зэхащи, къалэу ТІуапсэ гупчэу зи Р Советскэ Социалистическэ Республикэ зэхащэ-

1922-рэ илъэсым Іоныгъом и 3-м Анапэ пэмычыжьэу щысыгъэ къуаджэу Суворово-ЧеркесскэкІэ заджэщтыгъэхэм щыпсэухэрэм зэІукІэ ашІи, Адыгэ автоном хэкоу зэхашагъэм волость фитыныгъэхэм атегъэпсык Іыгъэу хагъэхьажьынхэм зэрэкІэльэІухэрэ тхыльэу Горскэ исполкомымрэ ВЦИК-мрэ афакІорэр аштэгъагъ. Ау гупчэм къадыригъэштагъэп ыкІи нэужым ащ щыпсэухэрэм къуаджэу БжыхьэкъоякІэм къагъэзэжьыгъагъ. Джащ фэдэу къызэрыкІоу щымыт Іофыгьохэр Хьахьурэтэ Шыхьанчэрыерэ Адыгэ (Черкес) автоном хэкум и РКП(б) иоргбюрорэ зэшІуахынхэ фаеу хъущтыгъ.

икультурэ гъэпсын япхыгъэ Іо- къекІолІэгьагъэх Хьахъурэтэ Шыфыгъок Тэ пстэуми Хьахъурэтэ хьанчэрые иаужырэ гьогу гъэк Го-Шыхьанчэрые сыдигьокІи якІэ- тэжьыгъэным фэгъэхьыгъэ зэхащэкІуагъ. ЗэкІэми ашІэ 1925-рэ илъэсым игъатхэ апэрэ профессиональнэ еджап Гэу Адыгэ-Черкес кІэлэегъэджэ техникумым икъызэІухын Хьахъурэтэ Шыпстэуми тхэкІэ-еджакІэ ягъэшІэхэкум щырекІокІыгъагъэм.

Адыгеим ихэхьоныгъэхэм якъэгъэзэпІэ кІэкІэу щытыгъэх индустриализациемрэ коллективизациемрэ. А лъэхъаным социализмэр къызэрэк Іэлъэ Іухэрэм къыхэк Іэу, псынкІ у гъэпсыгъэ хъунэу бэмэ хэбзэ органхэм яунашъохэмкІ э къашІошІыщтыгъ ыкІи къины- ащ ыцІэ районхэм, къуаджэхэм, 26,02-рэ, украинцэхэр процент шіуекіощтыгъэх, ащэчыщтыгъэх. афаусыгъагъ.

промышленнэ предприятиешхоу Адыгэ консервышІ комбинатыр.

Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые кІэщакІо фэхъуи, Темыр-Кавказ шъолъырым ит лъэпкъ хэкухэм экономикэ ыкІи культурэ хэхъо--ыасхэ мехнесты шеста фехестын лІэгъэ программэшхо ВКП(б)-м и Темыр-Кавказ крайком ыштэфэщтыгъ. Коллективизацием игугъу пшТын хъумэ, аш псынкТэу -ытшыІшы фехохшетгыноткех гъэх. 1930-рэ илъэсым ехъулГэу мэкъумэшышТэ унагъохэм япроцент 93-рэ колхозхэм ахэхьэгъагъэх. Хэгъэгум ар процент 60-м шышІокІыштыгъэп.

1922-рэ илъэсым къыщыублагъэу Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые Советхэм я Всесоюзнэ зэфэс пчъагъэмэ ыкІи зэкІэ Всероссийскэ зэфэсхэм яделегатэу хадзыгъагъ, СССР-м и ЦИК изэГугъэпсаоу шэІэфэкІэ ахэтыгъ, я XVI-рэ Всесоюзнэ партконферен-Адыгэ хэкум ишъолъыр нахь цием иІофшІэн хэлэжьагъ, ВКП(б)-м ия XVI—XVII-рэ зэфэсхэм яделегатыгъ, партием и Темыр-Кавказ ыкІи Азово-Черноморскэ крайкомхэм ык Іи крайисполкомхэм ахэтыгъ. Ар дэгъоу къыфашІыщтыгъ Краснодар, Новороссийскэ, Пшызэ шъолъыр псэухэрэ рабочхэм, интеллигенцием илІыкІохэм.

Шъыпкъэ, ащ фэдизэу уцуи, зыгъэпсэфи уимыІэу Іоф пшІэным псауныгъэм къызэрэкІыригъэчыщтыр къэшІэгъуаеп. 1933-м апэрэу инфаркт хъугъагъэ. 1935-рэ илъэсым игъэмэфэ фэбэшхо хэкур бэрэ къыкІухьан фаеу зэрэхъугъагъэм иягъэ къекІыгъ, Іоныгъом ятІонэрэу инфарктыр къеуагъ. Врачхэм игъо алъэгъуи къыще Іэзэнхэу Москва ащагъ. Ау ипсауныгъэ зыпкъ рагъэуцожьын алъэкІыгъэп. Адыгеим игъэпсакІоу, зэпыу имыІэу ипэщэгъэ Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые ильэс 53-м итэу, 1935-рэ ильэсым чьэпыогъум и 5-м Кремль сымэджэщым идунай щиевтефеневта еТиТшеФ . вты в еты в ет мэшІокумкІэ дзэ эскортыр, союзнэ Правительствэм илІыкІохэр, иІофшІэгъугъэхэр игъусэхэу хьадэр Краснодар къащэжьи, Адыгэ педтехникумым чІагъэуцогьагь. Гъогум тетыфэкІэ мэшІокур къызыщыуцугъэ чІыпІэхэу Воронеж, Ростов-на-Дону вокзалхэм цІыфхэр къякІуалІэщтыгъэх, хьадэр къэзыщэжьыхэрэм ялІыкІохэр гъусэ къафашІыщтыгъэх. Краснодар дэт завод ыкІи фабрикэ пчъагъэм, Пшызэ шъольыр ыкІи Алыгеим яколхозхэм. Адыгеим иэкономикэ ыкІи ясовхозхэм ялІыкІохэр жъугъэу хьэм.

«Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые Адыгеим имызакъоу, Темыр Кавказым щыпсэухэрэ къушъхьэчІэс льэпкъхэм яанахь пэрыт ыкІи хьанчэрые ыцІэ зэрепхыгъэр. яанахь революционнэ лІыкІо Джащ фэдэу ар икІэщэкІуагъ шІагьоу щытыгь», — къыщиІощтыгъ А.А. Андреевыр, А.И. Мигъэным ехьылІэгъэ Іофыгьошхоу коян, С. М. Буденнэр ыкІи нэ--ыаш ехеалыажехтеГиыг дехГиым гъо тхылъым.

Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые идунай зехьожьым ыуж, лэжьакІохэр

ХЬАХЪУРЭТЭ ШЫХЬАНЧЭРЫЕ ИСАУГЪЭТ ЕХЬЫЛІАГЪ

1936-рэ илъэсым мэлылъфэгъум ВКП(б)-м и Адыгэ хэку комитет ибюрорэ хэку исполкомым и Президиумрэ зэдыря Гэгъэ зэхэсыгъом щаштэгъагъ къалэу Краснодар иплощадэу Сталиным ыцІэ зыхьырэм Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые саугъэт щыфэгъэуцугъэным фэшІ Ішеф мын къаратымэ ашІоигъоу ВКП(б) и ЦК-рэ СССР-м и СНК-рэ ВКП(б)-м и Азово-Черноморскэ крайкомрэ крайисполкомымрэ зафагъэзэнэу зэрялъэ-Іухэрэр къизыІотыкІырэ лъэІу тхыльыр. Унашьоу аштагьэм къыщиІощтыгъ Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые къэралыгъомрэ цІыфхэмрэ апашъхьэ гъэхъагъэу щыриІэхэр. Ау 1937-рэ илъэсым Адыгеим ипартийнэ-къэралыгъо -ненышпест естеІльски мехешап хэу щыІагъэхэм а Іофыр зэпагъэ-

-еІвал дифоІ им уеденоІтЯ тыгъагъ КПСС-м ия XX-рэ зэфэс ыуж агъэпщынэгъэгъэ коммунистхэм янахьыбэм ацІэхэр укъэбзыжьыгъэнхэм ехьылІэгъэ Іофыгъохэр къызыкІэлъэкІохэм. 1958-рэ ильэсым мэлыльфэгъум КПСС-м и Адыгэ хэку комитет иапэрэ секретарэу И. Цундэкъом Ш. Хьахъуратэм саугъэт фэгъэуцугъэным ехьылІэгъэ лъэІукІэ КПСС-м и ЦК зыфигъэзэгъагъ. Ау саугъэтыр гъэуцугъэнэу унашъо къыкІэльыкІуагъэп. АшІэгъэ закъор Ш. Хьахъуратэм ыцІэ зыхьырэ пынджлэжь совхозым хэхьэрэ къуаджэу Афыпсыпэ 1967-рэ илъэсым шэкІогъум и 5-м ащ ибюст зэрэщагъэуцугъагъэр ары ныІэп. Шъыпкъэ, ыужым Хьахъуратэм ыцІэ Мыекъуапэрэ Краснодаррэ яурамхэм афаусыгъ. 1987-рэ илъэсым партием и Адыгэ хэку комитетрэ хэку исполкомымрэ зычІэтыгъэхэ унэу Краснодар дэтым мемориальнэ пхъэмбгъу раГулІыгъагъ.

Ащ фэдэ цІыфышхом, цІыф -ефыІР є ІлажєІши мыноа теІшеа т шхо тэ ттелъэу лъытэгъэн фае. Адыгэ автоном хэкур зызэхащагъэр илъэс 85-рэ зэрэхъурэм ехъулІэу Адыгеим и Прокуратурэ иветеранхэм ясовет Адыгеим -икъэлэ шъхьаIэ Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые исаугъэт щыгъэуцугъэным ехьылІэгъэ лъэІукІэ зафигъэзэгъагъ. А Іофым ехьылІэгъэ ифэшъошэ унашъо Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ышІыгъагъ, ау а унашъори гъэцэкІэжьыгъэ хъугъэп. Адыгеим итарихък Іэ мэхьэнэ гъэнэфагъэ зиІэ хъугъэ-шІагъэр — Адыгэ автоном хэкум ыныбжь илъэс 90-рэ зэрэхъурэр зыхэдгъэунэфыкІыщтыр къэсынкІэ зы илъэс ныІэп къэнагъэр Джащ фэдэу 2013-рэ илъэсым Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые къызыхъугъэр илъэси 130-рэ хъущт. Арышъ, Адыгеим ицІыф шІагъо исаугъэт мэшІокугьогу вокзалымрэ автовокзалымрэ яплощадь щыгъэуцугъэныр тэрэзэу сэлъытэ. Джащ фэдэу ихэшыпыкІыгъэ статьяхэр, къы Іуагъэхэр, Хьахъурэтэ Шыхьанчэрые ехьылІэгьэ гукъэкІыжьхэр дэтхэу тхылъ къыдэгъэкІыгъэныр ищыкІагъ. Мыекъуапэ иурамхэм ащыщ Республикэ проспектыцІэр фэусыгъэныр тэрэзкІэ енэгуягъо.

АЦУМЫЖЪ Казбек. Тарихъ шІэныгъэхэмкІэ доктор.

(Авторым итхыгьэ гьэкІэкІыгъэх къыхэтыхтыгъ)

ടേക്കെ <u>АБХЪАЗ РЕСПУБЛИКЭМ И ЛЪЭПКЪ БИБЛИОТЕКЭУ И.Г. ПАПАСКИР ЫЦІЭКІЭ ЩЫТЫР</u> ടേക്ക ടേക്ക ИЛЪЭС 90-рэ ХЪУГЪЭ

Библиотекэ Іофым тарихъ куу пылъ, тхылъухъумэным, тхылъеджэным алъапсэ чыжьэ дэдэу уахьтэмкІэ ІокІы. ЗэрагъзунэфыгъэмкІэ, апэрэ библиотекэжъ дэдэхэр зыщыІагъэхэр тиэрэ ыпэкІэ ары. Ащ къегъэнафэ тхыльыр цІыфльэпкъым икультурэкІэ анахь мэхьанэ зиГэу зэралъытэщтыгъэр.

Непи зэрэдунай, ильэс мини 2-кІэ узэкІэІэбэжьмэ зэрэщытыгъэм фэдэ къабзэу, библиотекэхэр тарихъ учреждение инхэу къэнэжьых. Мыхэм зэкІэ дунэе гушъхьэбайныгъэ кІэнэу лІэужхэм ыкІи цІыф льэпкъхэм - стахо актичество в стахо -есышь фехетинеты естытост хэугъоягъ. Библиотекэр сыдигъуи дунэе прогрессыр ыгъэзекІоу, ыгъэкощэу цІыфлъэпкъым игъогу къин дытетыгъ: зыкъигъотыгъ, лъапсэ ышІыгъ, дэлъэбэкъуагъ, революциери заохэри къызэпичыгъ.

Абхъаз Республикэм икультурэ ІофшІэпІэшхоу, Лъэпкъ библиотекэу И.Г. Папаскир -тет ажданы мытыш еІлеІшы хапэм и 29-м, 2011-м илъэс 90-рэ хъугъэ. Мы библиотекэ шъхьаІэм гъогу къин къурпэнэу лІэшІэгьу псау Іэпэ-цыпэм льыкІахьэу къыкІугъэм хэхьоныгъэ лъэбэкъухэр щишІынхэ ылъэкІыгъ.

1905-рэ илъэсым, къэлэ интеллигенцием илІыкІо куп апкъ къикІзу, апэрэ общественнэ библиотекэр Сыхъум къыщызэІуахыгъагъ. КъызэраІуатэрэмкІэ, ащ изэхэщэн-къызэІухын псынкІагъэп. КъызызэІуахыгъэ уж библиотекэм ихэбзэ-унашъохэр къэзыушыхьатырэ Уставри аштэгъагъ: тхыльым зэреджэхэрэм ыпкІэ атыщтыгъэ, цІыф лъэрыхьэхэу гупыкІ зиІэхэм ахъщэ къыратыщтыгъ, къалэри мылъкукІэ къндеГэщтыгъ. Журнал, гъэзетхэм ыпкІэ амытэу яджэнхэ фитыгъэх. Гъотыгъое тхылъхэр унэм ахьынхэу аратыщтыгъэхэп. Ау апэрэ общественнэ библиотекэм зычІэтын унэ тэрэз е тхыль фонд бай иІагьэхэп. Урыс классикхэм япроизведениехэм ар льэшэу афэныкъуагъ. Библиотекэм иапэрэ директорыгъ угъоякІоу, орэдыІошхоу Дзука Лолуа. Ар лъэшэу цІыф зэкІзугьоегьз Іушыгь, гъзсэгьагъэ. Документальнэ тхылъэу «Картины нашей жизни» («ТищыІакІэ исурэтхэр») зыфиІоу а лъэхъаным щыІэгьэ цІыфхэм, хэбзэ-бзыпхъэхэм яхыылІагъэр ытхыгъ. Рассказхэм ыкІи пьесэхэм яавторыгъ. Гупсэфыгьо имы Гупсэфыгь имы Гупсэфы кэ Іоф къиныр ыгъэцакІэщтыгъ, гьогу зафэ тырищагь. Ау апэрэ директорым ыцІэкІэ библиотекэм еджагъэхэп. Дзука Лолуа ІофшІэкІо мыпшъыжьыщтыгъ. Ренэу хэбзэ пащэхэм дехеІк уеалауаманеф-еалеІмаш афыриІотыкІыщтыгъ, письмэхэр мокІэ-мыкІэ ытхыщтыгъэх, къэлэ зэІукІэхэм а зэкІэ къащиІощтыгъ. Библиотекэ унэжъ

цІыкІур зэрэчъыІалъэр, тхылъ мэкІайхэр зэрямыІэхэр, кІэлэцІыкІухэм апае литературэр зэримыкъурэр, ялэжьапкІэ зэрэмэк Іэдэр.

Мы Іофыгьо пстэумэ язэшІохын анахьэу къэзыгъэпсынк Гагъэр Совет хабзэу гъэтхапэм и 4-м, 1921-рэ илъэсым Абхъазым щагъэуцугъагъэр ары. Библиотечнэ системэм итарихъ нэкІубгъуакІи ащ къыщежьэ.

Гъэтхапэм и 29-м, 1921-рэ илъэсым Сыхъум Абхъаз льэпкъ гупчэ библиотекэр къы**щызэІуахыгъагъ.** Тхылъ

фепІух.

КІэкІэу къэпІон хъумэ, игущыІэ библиотекэм ІэшэшІоу а зэо лъэхъан къиным иІагъ.

Зэо ужым республикэ библиотекэр джыри нахь чанэу иІофхэм ауж ихьажьыгъ. 1956-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу анахьэу хэхъоныгъэхэр ышІыгьэх. Отделхэм, секторхэм ахэхьо, краеведческэ отделым нахь гъунэ лъафэу, «Абхъазым илетопись» зыфиІорэ картотекэр зэхагъэуцоу бзищыкІэ фежьэх. Библиотекэ шъхьа Гэр джыри Аб-

темыкІощтымкІэ яІэным хабзэхэри научнэ лъапсэм тырищагъэх.

1992-рэ ильэсым, шышъхьэІу мазэм икъихьагъум, Абхъазым ит библиотекэхэм япчъагъэ 402-м нэсыгъагъ, ахэм кІ у Іэпэ Іэсэныгъэм зыфикъудыищтыгъ.

Ау 1992—1993-рэ илъэсхэм Абхъазым щыІэгъэ заом хэгъэгум имамыр щыІэкІэпсэукІэ зэпигъэугъ. Грузин техэкІо-хъункІакІохэм гухэлъ бзаджэу къырахьыжьагъэм ямурад инхэр зэкІифагъэх. Зыфэдэ къэмыхъугъэ научнэушэтэкІо институтыр, республикэ универсальнэ научнэ библиотекэр, къэралыгъо архивыр, нэмыкІхэр зэо мэшІо стафэ хъугъэх. ЗычІэт унэхэри, ачІэлъ тхылъхэри, тхыгъэхэри, документхэри лъэпсэк Годы зэрашІынхэм грузинхэр пылъыгъэх. Заом, щэч хэльэп, Абхъазым чІэнэгъэшхо дэдэхэр ригъэшІыгъэх. ШъхьэкуцІ лэжьыгъэу абхъаз лъэпкъым иІагъэр зэкІэ ащ ыгъэкІодыгъ. Ауми абхъаз лъэпкъым ыпсэ къызэнэм, щыІэнхэ, псэунхэ зэрэфаер ащыгъупшагъэп — щыІэныгъэ лъэныкъуабэхэмкІэ гъэзагъэхэу, уцуи-тІнси ямыІэу зызэтырагъэпсыхьажьыщтыгъ.

Чъэпьюгъум и 18-м, 1995-рэ ильэсым Абхъазым икультурэ щыІакІэ мэхьанэ зиІэ хъугъэшІэгьэ гушІуагьо къыщыхъугъ - республикэ универсальнэ библиотек у П.Г. Папаскир меажк, моІшьм фатыр машІом, яжьэм къахахыжьыгъ, апэрэу тхылъеджэхэм ипчъэхэр къафызэ-Іуихыжыгъ. Ыпэрэм нахъ лъэшэу библиотекэр иІофшІэн

егугъу.

1998-рэ ильэсым, шэкІогъум ык Гэм, министрэхэм я Кабинет игъоу зэрилъытагъэм тетэу, Абхъаз Республикэм иреспубликэ библиотекэ статусыкІэ — «Льэпкь библиотекэр» цІэу къыраты. «Абхьаз Республикэм и Лъэпкъ библиотекэу И.Г. Папаскир ыцІэкІэ щыткІэ» еджагъэх. Къиныгъохэр къызэринэкІызэ, Абхъазыр мамыр щыІакІэм мэкІэ-макІэу къыфэкІожьыштыгъ. ЩыІэныгъэ лъэныкъо пстэумэ ынаІэ атыригъэтэу, имамыр огу зэриухъумэщтым пыльыгь. ТекІоныгьэу къыдихыгъэм ыгъэгушхозэ, ыпэ ригъэхъузэ непэ дахэу мэпсэу Аохъаз Республикэр.

Культурнэ щыІэкІэ дахэу ыгъэпсырэм ищысэ ин Абхъазым и Лъэпкъ библиотекэу зызыштэжьыгъэр, ащ иколлектив гупсэфэу ІофшІэкІэшІум ищысэ къэзыгъэлъагъорэр. Гухэлъ зафэхэр пхырызыщырэ льэпкъым игъогупэ хэхъоныгъэхэмрэ гушІогъуабэрэкІэ зэлъыпкІагъ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет. Сурэтхэм арытхэр: Абхъазым илъэпкъ тхакІоу И.Г. Папаскир; Абхъаз Республикэм и Лъэпкъ библиотекэу И.Г. Папаскир ыцІэкІэ щытым иколлектив.

KЪЫKLIJI

пчъагъэми, тхылъеджэхэми гъугъ, ахэхъуагъ. 1938-рэ илъэахэхъуагъ, абхъазхэр етІупщыгъэу шІэныгъэм факІощтыгъэх. Сыхъум нэмык библиотекэ зэфэшъхьафхэри къыщызэІуахых. Совет хабзэм иапэрэ илъэсипшІ Абхъазым библиотекэ Іофым анахь зызщиушхугъэр. Гупчэ къэлэ библиотекэр республикэм ит библиотекэхэм анахь иныгъ ыкІи чаныгъ. Итхылъ фонд мин 28-м нэсыгъагъ, мафэ къэс цІыфэу ащ къычІахьэрэм япчьагъэ 1116-рэ хъущтыгъэ.

1933-рэ ильэсым Сыхьум кІэлэцІыкІу библиотекэр къыщызэІуахыгъ, ари игъорыгъоу ылъэ теуцуагъ.

ТыдэкІи республикэм ирайон гупчэхэм район библиотекэхэр ыкІи псэупІэ чІыпІэхэм библиотекэхэр ыкІи еджэпІэ залхэр къащызэІуахыгъэх.

1940-рэ илъэсхэм адэжь библиотекэхэм лъэшэу заубсым Абхъазым и Совнарком иунашъокІэ къэлэ гупчэ библиотекэр Абхъаз АССР-м иреспубликэ библиотекэ ашІыжьы. ЫкІуачІэ хэхьо, зеІэты, республикэ библиотекэр культурэм, гъэсэныгъэм ягупчэ ин мэхъу. ІофшІэкІэ дэгъум иамалхэр къызІэкІагъахьэх, агъэфедэх.

Хэгъэгу зэошхом илъэхъан библиотекэм ыкІуачІэ зэкІиугъоягъ, хэгъэгур зыхэфэгъэ хьазабыр зэхишГэу, зэо уахътэм елънтыгъэу и Іофш Іэн егъэпсы.

Советскэ цІыфхэм япатриотизмагъэ анахь зыщыкІэгъэтхъыгъэ зэо тематикэр зиІэ литературэр иІэубытыпІэу, республикэ библиотекэм псэемыблэжьныгъэр, лІыхъужъныгъэр тхылъеджэхэм агу релъхьэх, ТекІоныгъэм цыхьэ фязыгъэшІырэ произведениехэр ахегуащэх, гугъэ пытэ пыир къызэрахъаз научнэ-исследовательскэ институтэу Д. Гулиа ыцІэкІэ щытым иунэ (апэрэ) чІэтыгъ. 1981-рэ илъэсым апэрэу библиотекэр унакІэу фашІыгъэм чІэхьажьыгъ.

Мы илъэс дэдэм, 1981-м, Абхъаз АССР-м иминистрэхэм я Совет иунашъокІэ республикэ библиотекэм Абхъазым илъэпкъ тхакІоу И.Г. Папаскир ыцІэ фа**усыгь.** Ар аукъодыягъэп. Мы тхакІом ыцІэ апэрэ абхъаз эпическэ романым икъэхъун епхыгъагъ, абхъаз льэпкъ литературэм лъэбэкъу инхэр ышІынхэмкІэ ар егъэжьэпІэшІугъ.

Мэлылъфэгъум и 27-м, 1983-рэ ильэсым республикэ библиотекэр научнэ библиотекэ ашІы ыкІи «Республиканскэ универсальнэ библиотекэу И.Г. Папаскир ыцІэкІэ **шыткІэ»** еджагъэх. Ипшъэрыльхэм ахэхьуагь, иІофшІэкІэ

ජෙති ජෙති ජෙති ජෙති ජෙති

ТИЮБИЛЯРХЭР

নেধকে নেধকে নেধকৈ নেধকৈ নেধক

Тасим, ильэс 75-рэ тичІыгу утетэу, тиогу учІэтэу, уиІахьылблагъэхэм, уиныбджэгъухэм, уигъунэгъухэм, уиІофшІэгъухэм уахэтэу къэбгъэшІагъ. Ар зы шыкурышху. Унэгъо шІагъуи пшІагьэ, унэ тегьэпсыхьагьи бгъэуцугъэ, чъыгыби бгъэтІысыгъэ. Псауныгъэм изытеткІи ухъопсагъэп. Бэ къыбдэхъугъэр, макІэп зэшІопхыгъэр. Ари ятІонэрэ шықурышху. БэшІагъэу льэшэу сэгушІо ощ фэдэ ныбджэгъушІу зэрэсиІэмкІэ.

Улапэ сыкъыщыхъугъ, сыщапІугь, сыщеджагь, ІофшІэныр щезгъэжьагъ. СигъашІэ инахыыбэм къуаджэу Хьакурынэхьаблэ сыдэс. Мыщ сиунагьо исхэр къыщыхъугъэх, щыспІугъэх. Унэ шысшІыгъэу, ситІонэрэ чылэ хъугъэу абдзахэхэм сахэс. НыбджэгъушІухэри, гъунэгъу дэгъухэри щысиІэх. КІо джары, сызщыщыр джы о зэхэф, — къысеІо синыбджэгъушІу.

Ащыгъум, къызэрэпІорэмкІэ, зы къуаджэм урилъфыгъэ кІал, адрэм урицІыф пІугъ, къоджитІуми узэдыряй.

Ары зэрэхьурэр, — eIo си-- Улапэ сикІэлэгъу шъэогъу. икушъэ гупсэфэу сэлъытэ, Андырхьое Хъусенэ икъоджэ Хьакурынэхьаблэ лІыпкъым сиуцоным ишъэфхэр зыщысшІэгъэхэ ыкІи зыщысыушэтыгъэхэ чІыпІэ гупсэу къэзгъэшІэщтым сыгу илъыщт...

ЩыІэх цІыфхэр бэрэ уаІукІэнэу уфаеу. АдэгущыІэгьошІоу. ПсынкІэу укъызэхашІыкІэу. Ренэу чэфэу къыппэгъокІыхэу. Ахэм зэу ащыщ синыбджэгъу благъэу ыпшъэкІэ зигущыІэхэм шъуязгъэджагъэр. Ар улэпэ Тхьайшъаохэм якІал.

Ильэс 50-м къехъужьыгъ кІэлэ гъэтІылъыгъэу, щхыпэр зынэгу лъэшэу къекІоу, къэбэртэе гущы Гак Гэм ифэмэ-бжымэ тІэкІу зипсальэ къыхэщэу апэу нэІуасэ сызыфэхъугъагъэр. Тижурналист гъогухэм мымакІэу районхэм таращэу зыщэт льэхъаным Хьакурынэхьаблэ тызщыкІуагъэмэ ащыщ партием и Шэуджэн райкомэу тызычІэхьагъэм тыщыІукІагъ кІэлэ ныбжьыкІэ горэм.

— А кІал, хэт ущыща, мыщ Іоф щыошІа? — теупчІыгъ шъхьац шІуцІэ дахэ зытелъ кІэлакІ у апэ тапэ къифагъэм.

Ары, сыщэлажьэ. СцІэр Тасим, Тхьайшьэо Хьамедэ сырикІал, — щхыпэ тІэкІу ыІупэ къечъагъэу къыупсэлъи, тэри тыкъыздикІыгъэм къыкІэупчІагъ. — Мы районым шъори шъущэпсэумэ сшІэн фэягъэ. ШъукъыздикІырэр, игъоу щытмэ, сэжъугъэш агъэмэ сигопэ-

Хэку лъэпкъ гъэзетым иредакцие тызэрэщылажьэрэр, Шэуджэн районым тыкъыщыхъугъэу зэрэщытыр, лъэгъунэу тиІэр, партием ираиком пропагандэмрэ агитациемрэкІэ иотдел ипащэ тыІукІэ зэрэтшІоигьор изекІуакІэкІи игущыІакІэкІи тыгу рихьыгъэ кІалэм къыфэтІотагъ. ТелъэГугъ ыкІи тилъэгъун игъэцэкІэнкІэ ІэпыІэгъу къытфэхъунэу.

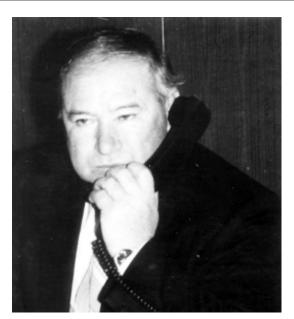
Шъузыфэе дэдэм шъутефагъ ащыгъум, сэры а ІэнатІэр зыгъэцакІэрэр. НекІох, муары сызэрыс унэр, шъуеблагъэх, Іапэ зыфишІыгъэ кабинетымкІэ

тырищэжьагъ.

шъыпкъэр пІощтмэ, ащ фэдэ ІэнатІэр ыгъэцэкІэныр етпэсыгъэп ныбжьыкІэ теплъэу иІэм фэшІ. Апэрэу слъэгъугъэ кІалэр, къызхэкІырэри сымышІэу, сыгу рихьыгъэти, сыфэягъ нахь благъэу нэІуасэ зыфэсшІыным. Арыти, сельэІугь къытегущы-Іэнэу къыгъэшІэнэу зыфифэгъэ охътэ кІэкІым.

Улапэ 1936-рэ илъэсым ты-

Ащ илъэпцІэгъу кІэлэцІыкІугьор щигьэкІуагъ. Якъуаджэ пэмычыжьэ псыхьо чъэрэу Лабэ ипсычъыІэ бэрэ зыщигъэпскІыгъ. Тхьайшъаомэ якІал. ЫцІэр Тасим. Гурыт еджапІэр къыухыгъэ къодыеу къулыкъу щихьынэу дзэм ащагъ. Приморье чыжьэм идзэкІолІ илъэсхэр щигъэкІуагъэх. Ядэжь къызегъэзэжьым механизатор сэнэхьатым зыфигъэсагъ. ЧІыкІэхэр -ы еІпы е едительный е жьэми щыІагъ. МэкІэмакІэзэ комсомол ІофшІэным пыщагъэ хъугъэ. Якъуаджэ шылажьэзэ, чаныгъэу къыхафэрэр къыдалъыти, ащыгъум Улапэ зыхэхьэщтыгъэ Шэуджэн

пстэури зэпыпчыгъэу редактор уашІынымрэ ащ зыкІи ущымылэжьагъэу гъэзет «генералэу» уагъэнэфэнымрэ?

Джарэущтэу редактор ІэнатІэу зыІууцогъагъэм гъашІэм ызыныкъо щигъэкІуагъ. Тасимэ къызэриІожьырэмкІэ, гъэзетым пыщагъэ хъунымкІэ анахь зишІуагьэ къекІыгьэр икІыгъэ лІэшІэгъум ия 50-рэ илъэсхэм Шэуджэн район гъэзетым редакторэу иІэгъэ Нэпсэу Рэщыд ары. 1953-рэ илъэсым ащ гъэзетым апэрэу къыщыхиутыгъагъ Улэпэ гурыт еджапІэм икІэлэеджакІо къыригъэтхыгъэ къэбар кІэкІыр. Иапэрэ тхыгъэ район гъэзетым къызыхерэ. «Заряр» ары журналист сэнэхьатым иІэшІугъэ апэрэу зыщызэхишІагъэр ыпшъэкІэ зыцІэ къыщетІогъэ Къыкъ Хьазэрталэ икІалэу Аслъани. Ятэ игъоу зэрэфилъэгъугъэм тетэу, Тхьайшьаом ритыгьэ характеристикэр ыІыгъэу Москва дэт къэралыгъо университетым (МГУ-м) журналистикэмкІэ ифакультет чІахьи, дэгьоу Аслъан къыухыгъ. Ащ къызекІыжьым «Зарям» ІофшІэныр щыригъажьи, илъэс заулэрэ щылэ-

— Лъэшэу сырыраз Тхьайшъэо Тасимэ зипэщэ редакцием Іоф щысшІэныр синасып къызэриубытыгъэм, — еІо джы къызнэсыгъэми щысэ зытырихырэ цІыфым Іоф зэрэдишІэрэм Аслъан кІэгушІужьэу. — Ар журналист шъыпкъ, узфигъэсэн икъун амали ІэкІэлъ.

Редактор ІэнатІэу илъэс пчъагъэм ыгъэцэкІагъэм гъашІэм щыщ уахътэу Тасимэ пэІуигъэхьагъэр бэ. Зы ІофшІэгъу пчэдыжь къыхэкІыгъэп пстэумэ апэу редакцием къэмысэу. Джащ фэд, чэшыр хьазырэу хэкІотагъэми, редакторым икабинет шъхьаныгъупчъэу урамымкІэ гъэзагъэм нэфынэр къыридзэу макІэп зэралъэгъугъэр. Ащ фэдиз уахътэр зытекІуадэщтыгъэр къэкІощт номерым къихьащтыр тхыгъэныр, гъэзетыр итеплъэкІэ нахьышІу шІыгъэныр, Іоф къыдэзышІэхэрэм къагъэхьазырыгъэ

тхыгъэхэм ахэплъэгъэныр ары. Ахэм язакъоп Тасимэ зыгъэгумэкІыщтыгъэр. Районым илъ анахь Іофыгьо шъхьаІэхэм афэгъэхьыгъэ тхыгъэхэр гъэзет нэкІубгъохэм къащыхэутыгъэнхэр ипшъэрылъхэм ащыщэу зэрилъытэщтыгъэм дакІоу, редакциер нахь зэтегъэпсыхьэгъэныр, компьютерхэм тэрэзэу Іоф ягъэшІэгъэныр, автомашинэр зыщыфаехэм хьазырыныр ренэу инэпльэгъу ригъэкІыщтыгъэп. МакІэп Тасимэ иІахьэу ахэлъыр редакциер зычІэт унэр дэгъу шъыпкъзу зэрагъэцэкІэжьыгъэм ыкІи редакцием иІофышІэхэр «Жигули» цІыкІум исхэу зыфэе чІыпІэхэм зэралъыІэсыхэрэм.

Непэ Тасимэ редакторэп, ау ащ фэдиз ильэс пчъагъэр зыфигъэлэжьэгъэ район гъэзетыр ыбгынэн ылъэкІырэп. Аужырэ илъэсхэм редакцием пшъэдэкІыжь зыхьырэ исекретарь. А ІэнатІэм фэбгъэсэжьынэу щытэп, дэгьоу егъэцакІэ. Адыгэ Республикэм изаслуженнэ журналист щытхъуцІи къырапэсыгъ.

ЦІыфыр ипшІыкІы пшІоигъомэ щыгъу пуд дэпшхын фаеу аІо. Сэ сишІошІыкІэ, щыгъу бжыби ищык Іагъэп Тасимэ иц Іыфыгъэ зынэсырэри, щыІэныгъэм еплъыкізу фыриізри, зекіокізшІыкІэу хэлъхэри пшІэнхэм фэшІ. Ар тхыль зэдэхыгъэм фэд, ау ащ уеджэшъун фае.

Илъэс 75-у Тхьайшъэо Тасимэ къыгъэшІагъэр лІышІум ыныбжь. А гъунапкъэм, Тасим, уапэ итэу шъхьадэкІыгъэр бэдэд. Ахэм зыкъыщямыгъанэу, ныбжьым хэхьорэ илъэс пэпчъ гушІогъчабэ къыпфихьэу, уиІофшІэгъухэм уагурыІоу, ныбджэгъухэм уагъашІоу, гъунэгъухэм уальытэу, къушъхьэ цакІэм ипытагъэ пкІышьоу, гъэтхэ мэфэ фабэм икъэгъагъэу къызэІукІыгъэр унэгоу, Аулъэ Олэгъэй ипщынэ макъэ убзэгоу, шІушІагъэр убгъэгу дэгукІагъэу узыфаем фэдиз бгъэшІэнэу сыпфэльаІо, синыбджэгъушІу.

ЛІЭХЪУСЭЖЪ Хьаджэрэтбый.

районым игупчэ къуаджэу Хьакурынэхьаблэ Іоф щишІэнэу рагъэблэгъагъ. ВЛКСМ-м ирайком иятІонэрэ секретарэу агъэнэфагъ. 1960-рэ илъэсым итыгъэгъэзэ мэзагъ ащыгъум. Джащ къыеждоах еденоІтк усалалдуыш гупсэ фэхъугъэ Хьакурынэхьаблэ ильэс 51-рэ хъугъэу щэпсэу.

Джары ыужыкІэ ІофшІэгъу ыкІи ныбджэгъу сызыфэхъущт Тасимэ апэу зыщысшІэгъагъэр. Охътэ кІыхьэу тызызэрэшІэрэм къыкІоцІ ыгу чъыІэ къысфихьагъэу, хъэтэпэмыхь сишІэу зыкІи гуцаф фэсшІыгъэп. Джа апэ зэрэсльэгъугъагъэм фэд непэ изекІокІэ-шІыкІи, игупшысакІи, игушыІакІи. Шъыпкъэ, игъэшІэ ильэсхэм иІушыгьэ хагьэхьуагь, игулъытэ нахь чан ашІыгъ, изэхэшІыкІи зыкъырагъэІэтыгъ.

1966-рэ илъэсым ишэкІогъу мазэ и 6-м ипчыхь. Тиредакцие ипартийнэ организацие изэІукІэу кІыхьэ-лыхьэ хъугъэм сыхащышъ, КПСС-м ихэку комитет зычІэт унэм сащэ. СэгъэшІагьо ІофшІэгъу уахътэр икІыгъэу къызэрэсаджэхэрэр. Сыращэ хэку комитетым исекретарэу Аулъэ Аскэрбый икабинет. Хэку комитетым пропагандэмрэ агитациемрэкІэ иотдел ипащэу Даур Мурати ащ ит. Къысфыряхьисапым ышъхьэ къырахы.

Шэуджэн районэу Кощхьэблэ районым къыхэкІыжьыгъэм гъэзет къыщыдэгъэкІыгъэн фае, — къыригъэжьагъ Аульэм. Редакциер щызэхащэжьы. Гъэзетым иапэрэ номер хьазыр,

тшыкІэгъэжь закьор кІэтхэжьыщт редакторыр ары. О укъыхэтхыгъ, районым ущыщ, илъэсыбэ хъугъэу гъэзет къыдэгъэкІыным упыль. Сыд къепІуалІэра?

Апэу есІолІэштыри сымышІэу сыхигъэгупшысыхьагъ. Ащ гу къылъити, Даурым игущыІэ къысфигъэзагъ:

Адэ. Хьаджэрэтбый, тэ. -фоІ едеф ша ,мехшиш минойа хэр тымыгъэцэкІэщтхэмэ, хэта тызщыгугъын фаер? О укъызкІыхэтхыгъэр укоммунист, ужурналист ІэпэІас, шъуиредакторэу Брыцу Хьаджыбэчыри ащ игодзэ Андырхъое Джантэмыри а ІэнатІэр пфэгъэцэкІэнэу альытэ.

Сыдми сыкъытырагъани, автомашинэм сырагъэтІысхьи, мэфэкІ пчыхьэр хэкІотагьэу Хьакурынэхьаблэ сынагъэсыгъ. Редакциер зычІэтыщт унэм сызехьэм, бэшІагьэу синэІосэ журналистэу Къыкъ Хьазэртэлэ закъу къыспэгъокІыгъэр.

Адэ, Хьазэртал, тыдэ щыгъэгъазэм и 8-м къыщыхъугъ. Іэха зэкІэ хьазырэу, редакцием

Іоф щызышІэщтхэу аштагъэхэр къысэжэхэу сыкъэзгъэкІуагъэхэм зыфаГуагъэхэр? — тГэкГу сыгу кІодыгъэу сеупчІыгъ.

Хьажьрэтбый (абдзэхэ къэ-ІуакІ), сызэрэбгьэгушІуагьэр къэсІонэу сшІэрэп. Лъэшэу сигъэгумэк Іыштыгъ редактор мышьо-мыл горэ къытфамыгъэкІуагьот сІоти, — ежьыр зыгъэгумэкІырэр ыпэ къырегъэшъы.

Тыдэ щыІа, къэсыгъа? мэкъэ ІэтыгъэкІэ къэупчІэзэ, унэм къихьагъэр къэсшІэжьыгъэти, джыри нахь сыкъигъэчэфыжьыгъ.

Тасимэ къысфэгушІоу сІапэ къыубытыгъ, партием ирайком иапэрэ секретарэу ХъокІо Рэмэзанэ Іофым зэрэщыгъуазэри, джырэкІэ редакцием Іоф щызышІэнэу къагъотыгъэр зэрэ Хьазэртэлэ закъори къы уагъ.

Неущ, шэкІогъум и 7 мэфэкІышхом тигъэзет иапэрэ номер къыдэдгъэкІы тшІоигъу. Хьазырба гъэзетыр, Хьазэртал? зыфигъэзагъ Къыкъым.

Моу зы цІыкІу горэ апэрэ нэкІубгьом рагьэуцожьымэ, хэутыныр едгъэжьэщт, — Іофхэм язытет тыщигъэгъозагъ Хьазэр-

ЦехкІэ зэджэгъэхэ үнэ кІыхьэу линотипри, гъэзетыр зэрыхаутыщт машинэри, зычІагъэуцуагъэхэм щызэхагъэуцогъэ номерым редакторым ылъэкъуацІэ чІэдгъэуцуи, Іизын яттыгъ хэутыныр рагъэжьэнэу. Джаущтэу «Заря» зыфаусыгъэ гъэзетыр мэфэкІ чэщым, илъэс 45-кІэ узэкІэІэбэжымэ апэрэу къндэдгъэкІы-

А лъэхъаным Тасимэ игупшысэхэм къахэмыхьаныгъэкІи хъун ыужыкІэ а гъэзетым редактор зэрэфэхъущтыр. Илъэсищым ехъу ащ сыщэІэфэ партием ирайком апэрэ ІэпыІэгьоу ежьыр ары щызгъотыщтыгъэр. Зыгорэм сыкІон фаеу Тхьайшъаом гъусэ сызыфэхъукІэ сыгушІощтыгъ. УригъусэнкІэ цІыф гупсэфэу, узыгокІыжьыкІэ къэкІорэ зэІукІэгъум пшІуабэ дашІэу уежэу шытыгъ.

Синыбджэгъу ищыІэныгъэ 1970-рэ ильэсым чІыпІэ гъэнэфагъэ щиубытыгъ. Илъэсищэ сызыщэІэ нэуж сэ Мыекъуапэ сыкъэкІожьын фаеу зэхъум, Тхьайшъаор счІыпІэ рагъэхьагъ.

- Сыгу джэнджэш къимыхьагьэу щытыгьэп, — ыужыкІэ къыІотэжьыщтыгь Тасимэ. — Цыхьэ къысфашІэу сагъэкІуагъзу зыгорэкІэ сфэмыгъэцакІэмэ сІоти сыгумэкІыщтыгъ. Зэфэдэп ныІа редакцием иІэнэтІэ лъэоенэ утым Тасимэ дунаир фэхъужьыгъагъэп. Ащ ыуж редакцием зэрепхыгъэр нахь пытагъэ. Комсомол, партийнэ ІофшІэнхэм афэгъэзагъэ зэхъум, гъэзетым кІуачІзу иІзр нахь зэхишІагъ.

Редактор. Мы гущыІэр ятІонэрэ цІзу иІагъ пенсием окІофэ улэпэ кІалэу хьакурынэхьэблэлІ хъугъэм. А ІэнатІэм ихьылъэу ыпшъэ макІэп илъыгъэр. Сыд фэдиз къин ащ къыфихьыгъэр апэрэ илъэсхэм? Ар зышІэрэ закъор ежьыр ары. Джы щхызэ игугъу къешІыжьы пэрыт статьяр апэу зетхым (ащыгъум пэрыт статья имытэу сыд фэдэ гъэзети къыдэкІыщтыгьэп) пкІантІэу къыригъэхыгъагъэр зэрэбагъэм. Апэрэ ІэпыІэгъур а лъэхъэнэ чыжьэм къыІэкІэзыгъэхьан зылъэкІыщтхэри редакцием чІэсыгъэх. Бэрэ шІукІэ ыгу къэкІыжьых журналист шъыпкъагъэхэу непэ къытхэмытыжьхэ Къыкъ Хьазэрталэ, Евгений Глотовыр, Кобл Салбый. Анахь зыфэразэу, бэрэ зыкІырыплъыщтыгъэу, зи-ІэпыІэгъу ренэу зэхишІэщтыгъэу Тасимэ зигугъу къышІыжь зэпытырэр илъэсыбэрэ редактор гуадзэу иІэгьэ Къыкъ Хьазэртал

- Ащ фэдэ журналист зытІу уиІэмэ, умыгумэкІэу гъэзетыр къыдэбгъэкІыщт, — elo илъэсыбэрэ гуадзэу иІагъэм ищытхъу къыфэмыухэу Тасимэ. — Пасэу тхэкІыжьыгъ ар, джыри бэ ащ ытхын ылъэкІыщтыгъэри, иІэпэІэсэныгъэкІэ зынэсыщтыгъэри. Журналист шъыпкъагъ Хьазэрталэ ыгукІи, ыпсэкІи, игупшысакІэкІи, иІофшІакІэкІи.

Зипэщэ коллективым иІофшІэн тэрэзэу Тасимэ зэригъэ- цакІэрэм дакІоу, щыІэныгъэм игъунэпкъэ зэфэшъхьафхэм афэгъэхьыгъэу бэрэ тхэрэ редакторыгъ. Аш изакъоп, гъэзет нэкІубгъохэм язэхэгъэуцони ыІэ къыригъэхьагъэу, а ІофшІэныри адрэ пстэумэ адигъэцакІэщтыгъ. Гъэзетым хэшІыкІ фызиІэхэм alo ар зыредакторыгъэ илъэсхэм «Зарям» итепльэ нахьышІум ыльэныкьокІэ зихьожьыгьэу. Ари шІушІагъэкІэ редакторым фэплъэгъу хъущт. Тхьайшъаом иІахь хэмыльэу щытэп зэльашІэрэ журналист джы хъугъэ нэбгырабэмэ ясэнэхьат аІэ къызэрэрагъэхьагъэм. Илъэс заулэрэ ащ пэщэныгъэ зыдызэрихьэгъэ редакцием щылэжьагъэх, яредакторыгъэм игугъуи ренэу дахэкІэ ашІы Адыгэ Республикэм изаслуженнэ журналистыцІэ зыфаусыгъэхэ Къайтмэс Фатимэ, Кушнир Тамарэ, Горяйнова Кла-

Адыгэ

Зэхэзыщагъэхэр: Адыгэ Республикэм

и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдэзыгъэкІырэр: Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкТэ и Комитет

Адресыр: ур.Кре-стьянскэр, 236 Редактор

шъхьаІэр

ДЭРБЭ ТИМУР

Редакциер зыдэщыІэр: 385000,

къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44, редактор гуадзэр-пшъэдэкІыжь зы-

хьырэ секретарыр: 52-16-77. **E-mail:**

adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІ́э ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэІоры-

шІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №10-3892

Гъэзетым къыхиутыхэрэм мышъыпкъагъэу къахафэхэрэмкІэ къэзытхыгъэхэм пшъэдэкІыжь ахьы. Къатхэхэрэмрэ гъэзетым щылажьэхэрэмрэ яеплъыкІэ зэтемыфэн ылъэ-кІыщт. Гъэзетеджэхэм къытфагъэхьырэ тхыгъэхэр зэхэтфыхэрэп ыкІи къэ-ЗЫТХЫГЪЭХЭМ аІэкІэдгъэхьажьыхэрэп.

Зыщыхаутырэр OAO-y «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> Пчъагъэр 4378 Индексхэр 52161 52162 Зак. 2943

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахьтэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

Я ХІІ-рэ ШЪОЛЪЫР ФЕСТИВАЛЫР МЫЕКЪУАПЭ ЩЭКІО СЭСТОСТВО

Лъапсэм къыфагъэзэжьы

Шъолъыр фестивалэу «Лъапсэм къыфэзыгъэзэжьырэм зеужьыжьы» зыфиюрэр тыгъуасэ Мыекъуапэ къыщызэ уахыгъ. Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахьимэ ыціэ зыхырэм я XII-рэ фестивалыр щэкlo. Краснодар ыкlu Ставрополь крайхэм, Аб-хъазым, Къэрэщэе-Щэрджэсым, Адыгэ Республикэм ятворческэ купхэр зэнэкъокъум хэлажьэх.

кІэракІэхэр ащыгъзу художественнэ купхэм ахэтхэр Льэпкъ театрэм щызэІукІагъэх. Орэдышьо дахэу щыжъынчырэм дырагъаштэзэ, хьакІэхэри, бысымхэри къэшъуагъэх, нэТуасэ зэфэхъугъэх.

Адыгэ Республикэм культурэмкІэ иминистрэу, я XII-рэ шъольыр фестивалым изэхэщэк Іо куп итхьаматэу Чэмышъо Гъазый ти ЛІышьхьэу ТхьакІущынэ Аслъанрэ Правительствэмрэ ацІэкІэ фестивалым хэлажьэрэ-

Лъэпкъ шъуашэхэр, щыгъын мэ къафэгушІуагъ. Лъэпкъ искусствэм пІуныгъэ мэхьанэу иІэм къыпкъырыкІызэ, Чэмышъо Гъазый зэфэхьысыжь гъэш Гэгъонхэр къышГыгъэх.

Аужырэ илъэсхэм «Къэгъэгъэштахь» зыфиІорэм, адыгэмэ ИлъэсыкІэр зэрэхагъэунэфыкІыдехеТидіге салыахсалефа меслытш тиреспубликэ щызэхащэх. Ахэр мэфэк і шъыпкъэм фагъадэх. Лъэпкъ пэпчъ тарихъ иІ. Гъогоу къыкІугъэм зыфигъэзэжьызэ, непэрэ щы Іак Іэм диштэу Іофтхьабзэхэр зэхещэх. Чэмышъо Гъа-

Фестивалыр къызэІуахы.

Абхъазымрэ Адыгеимрэ яліыкіохэу фестивалым хэлажьэхэрэр.

зый къызэриІуагъэу, фестивалым хэлажьэрэмэ ятарихъ искусствэм иамалхэмкІэ къагъэльагъозэ лІэшІэгъу чыжьэхэм гукІэ зафэдгъэзэжьын тлъэкІыщт.

Республикэм и Парламент и Комитет ипащэ игуадзэу Иван Бормотовыр Къэралыгъо Советым — Хасэм ыцІэкІэ фестивалым хэлажьэрэмэ къафэгушІуагъ, шІоу щыЇэр къадэхъунэу афиЈуагъ.

АР-м культурэмкІэ иминистрэ игуадзэу, я XII-рэ фестивалым ижюри итхьаматэу ШъэуапцІэкъо Аминэт лъэпкъ искусствэм цІыфхэр зэрэзэфищэхэрэм, якультурэ къызэфаГуатэзэ язэфыщытыкІэхэр зэрагьэпытэхэрэм, льапсэу льэпкъхэм яІэм зызэриужьыжьырэм иеплъыкІэхэр къыриІо-

Лъэпкъхэм яшэн-хабзэ-

иностеслест естеІлиск ем 130-м ехъу самодеятельнэ артистхэм къашІыгъ. Дэгъухэм анахь дэгъужьхэр фестивалым икІэух щызэІукІагъэх. Зифэшъуашэм текІоныгъэр къыдерэх, — къыІуагъ ШъэуапцІэкъо Аминэт.

Пчэгум адыгэ, абхъаз, нэмыкІ къашъохэр артистхэм къыщашІыгъэх. Адыгэ джэгукІэ фестивалым икъызэІухын аухыгъ. Ащ адыгэхэр, урысхэр, абхъазхэр, нэмыкІхэри къыщызэдэшъуагъэх.

Фестивалыр игъэкІотыгъэу къызэІуахызэ, Чэмышъо Гъазый къафэгушІуагъ, мэшІо тэпхэр пчэгум щыльатэхэээ фестивалым хэлажьэрэмэ анэгухэр къызэлъигъэнэфыгъэх.

Тыгъуасэ зэнэкъокъур аублагъ. Фестивалым хэлажьэхэрэр музеим кІуагъэх, тилъэпкъ искусствэ нахышІоу зыщагъэгъозагъ.

Тибаиныгь, тэгьэльапІэ

Дунаим щызэлъашІэрэ ансамблэу «Налмэсыр» илъэс 75-рэ зэрэхъугъэм фэгъэхьыгъэ зэхахьэ тыгъуасэ Адыгэ Республикэм и Министерствэ щык Іуагъ. Купым иартистхэм афэгушІуагъэх, щытхъу тхылъхэр, нэпэеплъ шіухьафтынхэр аратыжьыгъэх.

Тиреспубликэ культурэмк Іэ иминистрэу Чэмышъо Гъазый Адыгеим и Къэралыгъо Академическэ къэшъокІо ансамблэу «Налмэсыр» илъэс 75-рэ зэрэхъугъэм еплъыкІзу фыриІзр игу-

пшысэ къыщыхигъэщызэ, апэрэ художественнэ пащэу иІэгъэ КІубэ Щэбанэ къыщыублагъэу ансамблэм Іоф дэзышІагъэмэ яшІушІагъэ зэригъэлъапІэрэр къы Урагъ. Бэшкэкъо Масхьудэ, Къулэ Амэрбый, Григорий Гальпериным, нэмыкІхэм ацІэ къыриТуагъ. Джырэ уахътэ «Налмэсым» идиректорыр Бастэ Азмэт, художественнэ пащэр Къулэ Мыхьамэт.

Лъэпкъым ибаиныгъэу «Налмэсыр» ыльытэзэ, Чэмышьо Гъазый артистхэм яІофшІагъэ осэ ин ритыгъ. Зыгорэм фэмызы Горэмэ адыригъэштагъ, «Налмэсым» иартистхэм льэпкъ къадестиживане балын мосш шІукІэ афилъэгъугъ. АР-м культурэмкІэ и Мини-

шІу цІыф Тхьэм къымыгъэхъоу

стерствэ иотдел ипащэу Шэуджэн Бэлэ «Налмэсыр» дунаим зэрэщашІэрэр, ансамблэм игъусэу Красноярскэ зэкІом тиартистхэм Іэгу къафытеохэзэ сценэм къытырамыгъэк Іыжьхэу такъикъ гушІуагьохэр зэрильэгъугъагъэ-хэр, непэ «Налмэсыр» узыщытхъун плъэкІыщт ансамблэу зэрэщытыр къыІуагъэх.

«Налмэсым» ихудожественнэ пащэу Къулэ Мыхьамэт АР-м и ЛІышъхьэу ТхьакІущынэ Аслъанэ, Правительствэмрэ Парламентымрэ зэрафэразэр, ансамблэр янэплъэгъу зэритыр, мэфэкІ концертым къызэрэригъэблагъэхэрэр къы Гуагъ.

Щытхъу тхылъхэр зэратыжьыгъэмэ ащыщых Бахъукъо Адамэ, Валентин Маньшиныр, Хьакъуй Анжелэ, Мамсыр Иринэ, Къулэ Айдэмыр, Къулэ Мурадинэ, ТхьакІумэщэ Налбек, Іэшъынэ Русльанэ, нэмыкІхэри. Ашугэу Теуестефенеств сІлеІдіс остісЦ ажод юбилей медалыр Жъудэ Анзор къыфагъэшъошагъ. ЗэІукІэм лъэпкъ искусствэм ехьылІэгъэ къэбархэр къыщаІотагъэх. Юбилей зэхахьэм хэлэжьагъэхэм нэ-

пэеплъ сурэтхэр атырахыгъэх. Сурэтым итхэр: зэхахьэм хэлэжьагьэхэр.

НэкІубгьор зыгьэхьазырыгьэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.